

AGENDA
jan-feb-mrt 2000

Datum	Activiteiten	Blz:
13 jan	Nieuwjaarsbijeenkomst 20.00 uur in het IVN gebouw	3
25 jan	Dialezing over de “Biesbosch” Door Thijs Abbenhuis uit Haelen 20.00 uur in het IVN gebouw	15
22 feb	Dialezing “Libellen” Door Jan Slaats uit Meyel 20.00 uur in het IVN gebouw	9
23 mrt	Dialezing “Weidevogels in Helden” Door Grad Smedts 20.00 uur in het IVN gebouw	
9 apr	Weidevogelwandeling Door de gidsen v.d. vogelwerkgroep 9.00 uur vanaf het IVN gebouw	

Het IVN gebouw kunt u vinden op
Kloosterstraat 14
Helden

Inlichtingen over dit programma kunt u verkrijgen bij:
Peter Maessen
Tel: 077-4653761

2000

VOORWOORD

Januari 2000

Even vreemd, lang niet zo gezellig als 1999. Zou dat komen door die nullen? Is er bij ons mensen iets ingeslepen: een nul is niks... een negen dat is pas goed...

Het zal even wennen blijven. De tijd schrijdt voort zoals we dat zo mooi schrijven.

Wat brengt de tijd...

De tijd zal het leren...

Tijd is ook zo belangrijk...

Alles op tijd...

Of toch...

Even aanpassen aan mensen en mogelijkheden?

Kijken we naar de Natuur, dan krijgt het begrip tijd een andere betekenis. De natuur is altijd weer tijdloos en op tijd.

Tijd om na te denken over de tijd die komen gaat.

De redactie wenst
iedereen een fijn
2000 toe.

Jan

Kijk Op
Jaargang 18 nr. 2
Jan-feb-mrt 2000

MILLENNIUMBIJEENKOMST

Het begint een goede gewoonte te worden om aan het begin van het nieuwe jaar, en dit jaar natuurlijk ook het begin van een nieuwe eeuw, elkaar als natuurliefhebbers even ongedwongen te ontmoeten en elkaar gewoon weer even de beste wensen en veel natuurbeleving toe te wensen.

We doen dit op donderdag 13 januari in het IVN-gebouw en daarom wil ik graag alle IVNers van onze vereniging van harte uitnodigen op deze avond. Met behulp van dia's gaan we kijken of het nieuwe millennium invloed heeft gehad op mens en natuur in de gemeente Helden. Voor een drankje en een hapje wordt natuurlijk gezorgd. We beginnen om 20.00 u.

Math. Ghielen.

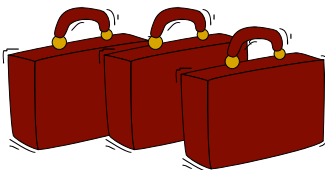
JEUGDBIJEENKOMST MET EEN APART TINTJE

9 en 10 november 1999

Het was op de bijeenkomsten in november een drukte. Het probleem waar we wel eens mee te maken hadden was opgelost. Ongeveer 20 jeugdleden en ongeveer 8 volwassenen. Dat was luxe. Wat was er aan de hand?

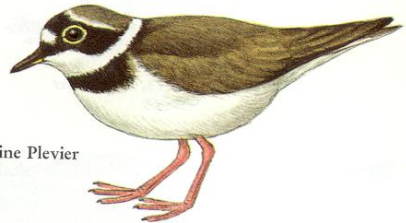
De werkgroep jeugd en de jeugd van IVN Helden werden deze beide avonden verrast door enkele boswachters van Staatsbosbeheer en door enkele bestuursleden van het IVN. De boswachters vertelden over hun werk en een bijzondere verjaardag. Het Staatsbosbeheer bestond in 1999 100 jaar. En een verjaardag moet gevierd worden. Bij een verjaardag horen cadeaus voor de jarige? Dit keer was het de jarige die ons jeugd IVN trakteerde op 25 loepzuivere loepjes. Mooie kijkpotjes waarin diertjes en andere dingen uit de natuur beter bekeken kunnen worden. Ook werd er een eenvoudig kwisje gespeeld waarmee de kinderen een pen of metalen loep konden winnen. Dank je wel Wim Buijsbergh en Piet Seegers. Dat was nog niet alles. Onze voorzitter Math, die zich ontpopte als een boeiend verteller, kwam met volle handen. De kinderen hingen aan zijn lippen toen Math vertelde hoe hij op verschillende manieregeboeid was geraakt door de natuur. Math bracht namens het bestuur 6 doe-ontdek koffers mee. Metalen koffers met daarin een heleboel spullen die er voor zorgen dat we er met de jeugd op uit kunnen trekken met volle handen. Een heuse verrekijker, opzoekkaarten, lepel, handdoek, potjes enz. maken het mogelijk om veldwerk te gaan doen. Bedankt Math voor de leuke manier van overhandigen. Bedankt bestuur voor de investering die jullie deden in de toekomst.

De werkgroep Jeugd

ZWERFTOCHTEN VAN EEN VOGELAAR

Op mijn fietstochtjes in de omgeving van Helden kom je nog weleens voor verrassingen te staan. Zo stond ik eens in september bij het veerhuis in Neer over de Maas en de oevers te kijken met mijn verrekijker die ik altijd bij me heb. Zag ik me daar vlak over het jachthaventje een plas ondiep water met zanderige en natte oevers. Een uitgelezen plek voor steltlopers, die er dan ook aanwezig waren. Zoals de watersnip, kemphaan en groenpootruiter. Er waren ook kleinere soorten die ik niet goed kon herkennen vanwege het tegenlicht. Ben in de vooravond nog eens teruggegaan met de telescoop had toen het zonlicht beter op de plas staan zodat ik beter onderscheid kon maken. Tot mijn grote verbazing waren er twee drieteenstrandlopers aanwezig, die zelden in het binnenland voorkomen. Het is een echte kustvogel. Waar ze altijd bij het voedsel zoeken met de waterlijn mee op en neer lopen. Dat zijn voor een vogelaar altijd extra mooie, aparte waarnemingen. Ik ben hier nog vaker naar toe gegaan en heb

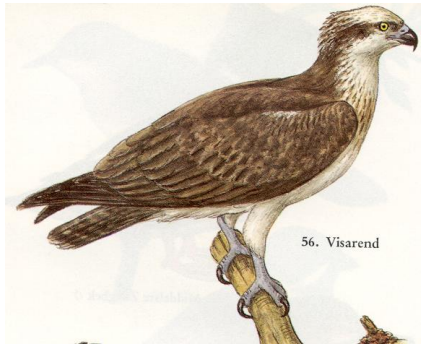

71. Kleine Plevier

een mooie plek gevonden waar je een goed zicht op de plas hebt. Zo heb ik al diverse soorten waar genomen, zoals de watersnip, groenpootruiter, witgatje, kleine plevier, kleine strandloper, bonte strandloper, kemphaan, oeverloper, bosruiter en als topper een overvliegende visarend. De visarend is dit jaar nogal laat op trek gegaan schijnt. Normaal wordt hij in de tweede helft van augustus al gezien. Nu was het half september voordat hij geregeld waar genomen werd. Dit gebiedje waar ik deze waarnemingen heb gedaan het “Klein Hanssum” in Neer is goed bereikbaar met auto en fiets.

Strabrechtse Heide en Beuven.

De Strabrechtse Heide is een prachtig gebied met zijn bossen, heide en vennen. Het is gelegen in de driehoek Heeze- Geldrop- Lierop op zo'n 25 á 30 km van Helden. Is goed te belopen en te fietsen. De Strabrechtse Heide is het mooiste in augustus en begin september als ze bloeit. Ben er dit jaar vaak geweest op zoek naar de visarend en de zwarte ooievaar. Die ik dan ook waargenomen heb. De zwarte ooievaar komt hier alleen tijdens de trektijd voor en dan nog maar in kleine aantallen. Het is altijd mooi als men hem hoog in de lucht op thermiek zijn rondjes ziet draaien. Men ziet hem als je wat geluk hebt ook wel eens in een ven staan te foerageren. De visarend is het

spektakelends als hij aan het vissen is. Cirkelend boven het water op zoek naar vis, laat hij zich van zo'n 10 meter hoogte in het water vallen. Ik hoop altijd dat hij niets vangt. Hij moet dan opnieuw beginnen. Dat gebeurt wel ooit tot 5 keer toe voordat hij een prooi geslagen heeft. Daarna zal hij meestal een paal of dode boom opzoeken waar hij een

goed zicht op de omgeving heeft om zijn prooi op te eten. Daar kan hij zeer lang mee bezig zijn. Al fietsend over de hei ziet men ook nog wel eens een jagende boomvalk. De boomvalk met zijn snelle vlucht jaagt op libellen die hij terwijl hij vliegt opeet. Dat doet hij door de klauwen naar voren te brengen en de kop naar beneden. Dit is goed te zien met een verrekijker. Het is prachtig om te zien hoe deze vogel met zijn snelle vlucht over de hei en vennen scheert. De Strabrechtse Heide is altijd mooi, ook met zijn vlinders en insecten. Ook het zeldzame blauwe gentiaantje komt hier nog voor.

De Oostvaarders plassen.

Hier was ik al 4 jaar niet meer geweest. Eind september heb ik het toch nog eens gedaan. Dit moerasgebied tussen Almere en Lelystad is altijd de moeite waard. Er zijn hier altijd veel vogels te zien. Nu waren er vooral veel tafeleenden te zien. Ik schat het aantal wel op 10.000. Verder nog 13 flamingo's, lepelaars en tientallen kluten, veel grauwe ganzen en diverse soorten eenden. Hier kunnen ook veel roofvogels voor waaronder de grauwe kiekendief, de blauwe en bruine kiekendief, veel buizerds, havik en torenvalk.

Dit jaar zijn er ook het hele jaar door enkele kraanvogels aanwezig geweest. Misschien een goed voorteken dat er ooit één tot broeden komt. De Oostvaardersplassen zijn altijd een bezoek waard ongeacht welk jaargetijde.

Henk Seelen.

DE SLIKKEN VAN SCHRAMES

Dit zou de naam kunnen zijn van het allernieuwste natuurgebied van Helden. Bedoeld is een half ondergelopen stuk land, een plas-dras gebied, ook genoemd: wad, schor, kardoes, gors, kwelder of slik. Het kan dan zoet, zout of brak water zijn. Zo'n modderland bevat altijd veel voedsel voor plevieren, snippen en strandlopers. Niet voor niets behoren het Waddengebied en de delta van zuid-west Nederland tot de voornaamste vogelgebieden van Europa.

Op een iets lagere plaats volgt nu het nieuwe gebied in Helden. Tussen Stogger, Schrames en Deinderik, zie schets, heeft het Waterschap 'n jaar geleden twee bassins, z.g. retentiebekkens aangelegd. Deze dienen voor tijdelijke opslag van regen en overstort water uit het centrum van Panningen. Op een zeer interessante bijeenkomst van IVN Helden 2 maart j.l. heeft dhr. Peerboom, senior-hydroloog bij het Waterschap, dit allemaal heel duidelijk uitgelegd.

Ik heb toen goed geluisterd en gedacht: "water en zand dat geven slikjes en op slikjes moeten vogels komen". Vogels hebben mijn bijzondere aandacht. Vandaar nu mijn speciale belangstelling voor deze ontwikkeling.

Ook andere ontdekkingsreizigers/ornithologen togen regelmatig naar het nieuwe "waterland" op zoek naar iets speciaals. De zoek en speurtochten werden beloond. Op twee avonden, eind juli, telden wij, mensen van de vogelwerkgroep Helden, het volgende soortenaantal: Bergeend, Blauwe reiger, Fuut, Geelgors, Grauwe Gans, Groenpootruiter, Huiszwaluw, Kemphaan, Kievit, Kleine

Plevier (een echte pionier), Kneu, Kokmeeuw, Meerkoet, Oeverloper, Oeverzwaluw, Scholekster, Slobeend, Waterhoen, Watersnip, Wilde eend, Witgatje en Zomertortel.

De alledaagse soorten niet meegeteld, toch een mooie verzameling. Zeer de moeite waard een bezoek te brengen aan dit gebied in Helden. Aanbevolen!!!

Als wandeling goed te combineren met het stroomgebied van de Kwistbeek tussen de Zandberg en de Baarloseweg. Vergeet vooral niet verrekijker en telescoop mee te nemen (als lid eventueel in bruikleen bij IVN Helden). Eenden, steltlopers en snippen laten zich zeer goed bekijken. Het vroege voorjaar, nazomer en in de winter zijn de betere gelegenheden om hier te genieten. Iedereen kan eventueel de hulp van leden van onze vogelwerkgroep inroepen. Een ledenlijst is te vinden achterin deze Kijk Op. Graag wens ik jullie veel kijk en wandelplezier.

Bèr Aerts

JAN SLAATS UIT MEYEL VERTELT ALLES OVER..... LIBELLEN

Op dinsdag 22 februari 2000 is Jan Slaats van het IVN Meyel onze gast met zijn boeiende serie over het leven van alle in Limburg voorkomende libellen.

In zijn diaserie met magnifieke opnames zal Jan ons alles vertellen over bouw, voortplanting en voorkomen van libellen. Hij zal ons laten zien hoe de libel zich voedt en hoe zij zelf prooidier kan zijn. Kortom een “must” voor elke natuurliefhebber.

Aanvang 20.00 u. in het IVN-gebouw

Math. Ghielen.

PADDENSTOELENWANDELING IN HET LEUDAL

3 oktober 1999

Gids: Gerard Dings.

Start : parkeerplaats St. Elisabethshof

Het aantal deelnemers was 13, waaronder een aantal jeugdleden.

Gerard heet eenieder van harte welkom op deze mooie zonnige herfstdag. In de voorafgaande week heeft Gerard voorgewandeld en niet zoveel paddestoelen gevonden; dit vanwege de droge periode die we de afgelopen tijd hebben gehad. Paddestoelen doen het vooral goed bij een hoge luchtvochtigheid. Wij gingen welgemoed op pad. Bij de vondst van de eerste exemplaren gaf Gerard een uiteenzetting over het nut van de paddestoelen. Deze kunnen we indelen in 3 soorten:

- saprofieten
- parasieten
- symbioten

De saprofieten.

Dit zijn paddestoelen die leven van afgestorven, meestal plantaardig materiaal, zoals bladresten, houtstrooisel, afgestorven boomwortels maar ook omgevallen bomen en boomstronken. Als u bij een wandeling in het bos ergens een stapel hakhout ziet liggen loont het altijd de moeite om die eens even wat beter te gaan bekijken. Meestal zult u daar dan wel paddestoelen op zien staan. De saprofieten zorgen voor de afbraak van ingewikkelde organische stoffen naar eenvoudiger organische verbindingen die uiteindelijk worden afgebroken in kooldioxyde en anorganische mineralen.

Organische stoffen zijn stoffen die zijn opgebouwd uit koolstofhoudende verbindingen met een koolstofketen. Voorbeelden van organische verbindingen zijn onder andere hout, bladeren, vlees, vet, hoorn.

Anorganische stoffen bevatten geen koolstofverbindingen met een koolstofketen. Voorbeelden hiervan zijn steen, zout, gips, maar ook stoffen als ammoniakverbindingen, fosfaten en nitraten die als meststof voor planten kunnen dienen.

Saprofieten zijn zeer belangrijk in de kringloop van de natuur omdat ze ervoor zorgen dat afgestorven materialen worden omgezet in stoffen die door de planten weer als voedsel kunnen worden opgenomen.

De parasieten.

Dit zijn paddestoelen die leven op levend plantaardig maar ook wel dierlijk materiaal en dit doen ten koste van hun gastheer die hier vroeger of later aan bezwijkt.

Beruchte parasieten zijn de **honingzwam** op loofhout en naaldhout en de **dennenmoorder** op naaldhout.

Een andere parasiet is de **zwavelzwam**, een grote prachtig geelgekleurde zwam waarvan de vruchtlichamen zich dakpansgewijs aan de stam van een nog levende boom vormen. Is de gastheer eenmaal afgestorven dan verdwijnt ook de zwavelzwam.

Veel zwammen tasten echter alleen beschadigd of al ziek hout aan en mogen dus niet tot de echte parasieten worden gerekend. Voorbeelden hiervan zijn de **porseleinzwam** die op beuken voorkomt en de **biefstukzwam** die vooral op beschadigde eiken voorkomt. Het door de biefstukzwam aangetaste hout krijgt een schitterende rode gloed en is veel gevraagd in de meubelmakerij.

De symbioten.

Dit zijn paddestoelen die samenleven met een plant waarbij beiden - zowel de paddestoel als de plant - voordeel hebben van deze samen-

leving. Bepaalde paddestoelen blijken bij voorkeur onder een bepaalde boomsoort voor te komen. Bijvoorbeeld de **berkeboleet**, die alleen onder berken voorkomt, de **vliegenschwam** onder sparren, berken en dennen. Onderzoek heeft aangetoond dat de zwamvlok van de paddestoel een zeer fijn netwerk kan vormen rondom de haarwortels van de boom: een zogenaamd mycorrhiza.

Door de zwamvlok rondom de haarwortels is het oppervlak waardoor de boom water en de daarin opgeloste voedingsstoffen kan opnemen enorm vergroot hetgeen voor de boom een groot voordeel betekent. Maar alleen de zwamvlok van de paddestoel kan de in het water opgeloste organische voedingsstoffen direct gebruiken, de boom kan dat niet.

De cellen van de wortels van de boom kunnen echter de hyfen, de draden van de zwamvlok, verteren en daardoor aanvullende voedingsstoffen maken. Dit gebeurt vooral in de tijd dat de boom extra voedsel nodig heeft, bijvoorbeeld om vruchten te gaan vormen. Maar ook de paddestoel profiteert van deze samenleving. Omdat de paddestoel geen bladgroen bevat kan hij ook niet via assimilatie of fotosynthese suikers of zetmeel maken zoals de boom dat wel kan doen. (Onder invloed van zonlicht en met behulp van bladgroen, chlorofyl, kunnen planten uit water en kooldioxyde, suikers of zetmeel vormen. Dit proces noemen wij assimilatie of fotosynthese.) De door de boom via assimilatie aangemaakte stoffen komen ook in het wortelstelsel terecht waar ze door de zwamvlok, vooral in de tijd dat de paddestoelen moeten worden gevormd, kunnen worden afgetapt. Zonder deze vorm van samenwerking zullen beide organismen het veel en veel moeilijker hebben om te overleven. Paddestoelen hebben miljoenen sporen, waardoor ze zich kunnen verspreiden. Via sporenonderzoek kan men met zekerheid een

paddestoel determineren. We vonden in totaal zo'n 56 verschillende paddestoelen. Enkele daarvan willen we hieronder noemen:

Koeieboleet, muizenstaartje (komt alleen op denneappels voor) roodstelige fluweelboleet, wortelende boleet, zwartvoetkrulzoom, graskleefsteel, elzenweerschijnzwam, de ijszwam of stekeltrilzwam (deze komt alleen voor op douglas).

De jeugd in het gezelschap droeg ijverig materiaal aan en Gerard legde steeds weer uit wat het was. We hebben genoten van de mooie wandeling, het weer en de uitleg van Gerard.

Na een bedankwoord ging ieder zijns weegs.

Harry en Jose Senden

WANDELING VOGELTREK.

Op zondag 10 oktober j.l. trokken 15 fanatieke vogelliefhebbers er op uit om de vogeltrek die zich in deze periode afspeelt te aanschouwen. Om 9.00 uur werd vertrokken vanuit het IVN gebouw richting Schorf. Na eerst op een vaste plaats, onder het genot van een kopje koffie, de akkers en de weilanden te hebben afgezocht, werd er aan een wandeling door het gebied begonnen. Vanwege het toch niet al te gunstige weer viel het aantal waarnemingen toch wat tegen. We o.a. zagen: piepers, geelgorzen, vinken, ringmussen, kieviten, een torenvalk, een reiger en nog een enkele boerenzwaluw. Deze laatste waren achterblijvers die de trek richting zuiden op een of andere manier hebben gemist. Toen het aan het eind van de wandeling begon te regenen werd besloten huiswaarts te keren.

Peter Maessen

“GERAAKT” DOOR VOGELS.

Als je Bert Bronswijk over vogels hoort praten raak je vanzelf geraakt en geboeid. Gepassioneerd vertelt hij over de bouw, hoe een vogellichaam functioneert, hun oriëntatievermogens en zelfs geloof ik, weet hij hoeveel veren een vogel heeft. Zijn verteltrant is boeiend en meeslepend. Hij weet op een bijzondere manier je nieuwsgierig te maken en heel makkelijk neem je deze kennis in je op.

Dinsdag 19 okt. hebben 30 deelnemers van Bert zijn kennis, zijn verhaal en zijn schitterende dia's kunnen genieten. Het begin was door wat projectorproblemen wel wat rommelig, doch nadat ik, tot mijn grote schaamte, me wist te herinneren dat de IVN-projector nog bij mij thuis stond en deze gehaald en geïnstalleerd was verliep alles perfect.

Nadat in het eerste gedeelte over bouw en functies van de vogel in het algemeen verteld was kwam de vogeltrek aan de orde. Boeiend wist hij te vertellen waarom vogels trekken en welke routes ze kiezen en waar ze zich op oriënteren. Veel soorten overbruggen afstanden van meer dan 4000 km. Vogels kiezen niet voor routes over zee. De staat van Gibraltar is daarom een favoriete plaats om de oversteek naar Afrika te maken. Bert wist ons weer pijnlijk duidelijk te maken wat de betekenis van rust- en fourageerplaatsen voor vogels is. Een hot-item nu beslist moet worden of er wel of niet naar gas geboord mag worden in de waddenzee.

Bert bezorgde ons weer een fijne, boeiende en vooral leerzame avond. Zijn passie voor vogels deed ons gevoel voor vogelbescherming weer ruim toenemen.

Math. Ghielen.

THIJS ABBENHUYS VERTELT OVER “DE BIESBOSCH”

Reeds vier keer mochten we Thijs Abbenhuys uit Haelen in ons jaarprogramma verwelkomen. Eerder nam hij ons in zijn dialezingen mee naar Noord Frankrijk, Het Mergelland, Moresnet en het vorig jaar naar Zeeland. Deze keer laat hij ons in zijn dialezing kennismaken met de Biesbosch. Middels een tocht met een klein bootje laat hij ons de Biesbosch met zijn vele kreken en grienden van zeer “nabij” zien. We maken kennis met de mensen die in dit natuurgebied werken, zoals de griendwerker, de rietsnijder en de mandenmaker. Ook de visser en de verwerking van zijn vangst komen aan bod. Typische vogels als aalscholvers, blauwe reigers en futen passeren het scherm, doch ook de zeldzamere blauwborst, waterral en kwak zijn te bewonderen. Het zien van de bever en zijn werk is een gewaarwording om nooit meer te vergeten.

We bezoeken een echte eendenkooi met zijn kooiker en leren hier wat termen als ; “De pijp uit gaan” en “Spartelplaats“ letterlijk betekenen en waar voetangels en klemmen voor dienen.

In de griendbosjes zien we zeldzame plantensoorten zoals de “Rankende-helmbloem” en de bijzondere “ Spindotterbloem”.

De waterspaarbekkens voor de stad Rotterdam worden bekeken en een tochtje langs de dijken van de omliggende polders toont ons het verwerken van populieren tot klompen door de klompenmaker.

Niet vergeten wordt het kweekstation voor ooievaars in Groot-Ammers en het goede werk van de vele vrijwilligers aldaar.

Een lezing om van te genieten en misschien aanleiding in te vinden de Biesbosch (weer) zelf eens te bezoeken.

We verwachten vele natuurliefhebbers op di. 25 jan. 2000 in het IVN-gebouw.

Math. Ghielen.

VOOR DE JEUGD

Beste allemaal. Fijne vakantie? Het is nu januari 2000. Misschien ligt er buiten een dik pak sneeuw of misschien heb je al weer geschaatst. Nu, als ik dit schrijf, weet ik niet welk weer we begin januari hebben. Ik hoop dat je in ieder geval fijn vakantie weer hebt. De natuur rust nu ook uit. Heel veel planten hebben nu ook vakantie. De meeste bomen zijn kaal, de meeste kruiden zie je niet eens meer staan. En toch... onder de grond of in de knoppen is alles al klaar voor een nieuw voorjaar. Bloembollen hebben zoveel voedsel bij zich dat ze al heel vroeg in de lente gaan groeien en bloeien. De dieren doen nu ook wat rustiger aan, maar die moeten wel blijven eten. Tenminste als ze geen winterslaap houden. De egel, dat is er eentje die heel lang slaapt. Wel meer dan 10 weken achter elkaar. Die mist al dat moois van de winter. Of zou de egel het dan te koud vinden? De vogels slapen niet zo lang. Die moeten elke dag-nacht weer eten zoeken. Is het erg koud dan zoeken ze misschien wel jouw nestkastje op en kruipen daar met enkelen tegelijk in. Lekker, knus warm bij elkaar. Hé, lekker thuis op de bank, of bij een van je vriendjes en vriendinnetjes. Lekker die lange donkere warme avonden. Fijn om in de kou toch eens een lange wandeling te maken. Wij gaan in januari, als het donker is, sterren zoeken. Wie weet wat we nog meer horen, ruiken voelen en niet zien.

Jan

HET AFWATERINGSKANAAL

Geschiedenis van een kanaal tussen Peel en Maas deel 1

Inleiding:

Behalve door natuurlijke waterlopen wordt het gebied van Midden-Limburg ten westen van de Maas doorsneden door enkele kanalen die in de vorige en het begin van deze eeuw zijn aangelegd ten behoeve van de scheepvaart en de afwatering. Van deze kanalen zijn vooral de Zuid-Willemsvaart, de Noordervaart en het Kanaal Wessem-Nederweert bekend en nog steeds van betekenis. Minder bekend is een veel kleiner kanaal, het zogenaamde Afwateringskanaal dat zich uitstrekt tussen de Noordervaart en de rivier de Maas.

Het Afwateringskanaal begint bij de Noordervaart ter hoogte van de Helenavaart, volgt de gemeentegrenzen van Meyel/Helden en Roggel/Neer, om tenslotte bij de "Musschenberg" in de Maas uit te monden. Het gehele kanaal heeft een lengte van iets meer dan 10 kilometer.

In de huidige toestand kan eigenlijk niet meer van een echt kanaal, een waterweg die dient voor de scheepvaart en de afvoer van water, worden gesproken. Scheepvaart op het kanaal vindt sinds de dertigerjaren niet meer plaats en de afwatering vanuit de Noordervaart is weggefallen. Het waterpeil van het kanaal is erg laag en grote delen zijn in de loop van de tijd dichtgeslibd. Op veel plaatsen heeft het kanaal het aanzien van een gewone sloot met een breedte van nog maar twee meter. Alleen een tweetal (vervallen) sluiscomplexen met bijbehorende sluiswach-

terswoningen en de hoge taluds herinneren aan een vroeger scheepvaartkanaal.

Niettemin kent het kanaal een interessante geschiedenis, die uitstekend gedocumenteerd is in het archief van de Rijkswaterstaat in het toenmalige Hertogdom Limburg. De inhoud van dit archief, dat berust in het Algemeen Rijksarchief Limburg, geeft een goed beeld van het ontstaan, de aanleg en het gebruik van een klein 19de eeuws scheepvaartkanaal. Maar dit is nog niet alles. Uit de vele stukken komt naar voren dat de gecombineerde afwaterings- en scheepvaartfunctie van het kanaal vanaf de openstelling in 1861 tot de sluiting van het kanaal voor de scheepvaart in 1932, een permanente bron is geweest van conflicten tussen de Rijksoverheid en de gemeenten. De gemeenten hoopten dat de aanleg van het kanaal een oplossing zou brengen voor de ontwatering van hun uitgestrekte woeste gronden, maar het Rijk had alleen oog voor de betekenis van het kanaal voor de afwatering en de scheepvaart. Over deze tegengestelde belangen is gedurende tientallen jaren een omvangrijke pennenstrijd gevoerd. Tevens zijn meerdere malen pogingen ondernomen om het Afwateringskanaal uit te bouwen tot een groot scheepvaartkanaal tussen de Zuid-Willemsvaart en de Maas, het laatst in de dertiger jaren toen de verwachting bestond, dat spoedig steenkolen in de Peel zouden worden ontgonnen, die naar de Maas moesten worden afgevoerd.

De redactie van "Rondom het Leudal" wil met ingang van dit nummer enkele artikelen publiceren over de geschiedenis van het Afwateringskanaal. In dit eerste artikel wordt aandacht besteed aan het ontstaan en de aanleg van het kanaal. In een volgend artikel wordt ingegaan op het gebruik van het kanaal en de strijd tussen het Rijk en de Gemeente Helden over de afwatering. Leon Sauren zal tenslotte in een derde artikel de huidige landschappelijke en biologische toestand van het kanaal beschrijven.

Het ontstaan van het kanaal

Het ontstaan van het Afwateringskanaal hangt ten nauwste samen met de ontginning van de Peel, het heide- en veengebied op de grens van de huidige provincies Noord-Brabant en Limburg. In het begin van de 19e eeuw werd begonnen met de vervening van de Peel, aanvankelijk verspreid en niet systematisch. Er werd hoegenaamd niet ontwaterd en het

veen werd weg gegraven tot men last van het grondwater kreeg. Omstreeks 1850 werd door de maatschappij 'Helenaveen' een begin gemaakt met de grootschalige ontginning van de Peel, waarbij eerst het gebied werd ontwaterd door het graven van sloten. Voor de verdere exploitatie van de Peel werd het noodzakelijk geacht te beschikken over een goed kanalenstelsel voor de afvoer van het overtollig Peelwater, dat door de ontginning en het graven van sloten steeds sneller in de richting van de lager gelegen gronden tussen Poel en Maas stroomde. Bovendien zouden de kanalen moeten dienen voor het vervoer van turf. Hiertoe werd in 1853 eerst de Noordervaart tussen Nederweert en Helden-Beringe bevaarbaar gemaakt voor de scheepvaart. Deze Noordervaart was een deel van de door Napoleon ontworpen Schelde-Rijn-verbinding, waarvan de verdere uitvoering na de val van Napoleon werd gestaakt. De afwateringsproblemen worden hierdoor echter niet opgelost. De capaciteit van de Noordervaart was bij lange na niet toereikend om het Peelwater en het overtollige water van de Zuid-Willemsvaart op te vangen. Bovendien was de Noordervaart sinds de Franse tijd onvoltooid gebleven en bestond er dus geen rechtstreekse verbinding met de Maas.

Ten einde een oplossing te vinden voor het afwateringsprobleem wendde de Minister van Binnenlandse Zaken zich op 26 maart 1853 tot de Hoofdingenieur van de Rijkswaterstaat in het 6e district van Brabant, met het verzoek een onderzoek te laten instellen naar de voltooiing van de Noordervaart. Daarbij werd aan de hoofdingenieur de bevoegdheid gegeven tevens een kortere verbinding naar de Maas voor te stellen. De aspirant-ingenieur L.A. Reuvens ontving de opdracht deze twee mogelijkheden te bestuderen en daarover rapport uit te brengen. Na een uitvoerig onderzoek bracht Reuvens in 1854 twee alternatieven naar voren: voltooiing van de Noordervaart tot de Maas bij Venlo, of, minder kostbaar en eenvoudiger uit te voeren, het graven van een kanaal naar de Maas tussen Kessel en Neer.

De hoofdingenieur gaf de voorkeur aan de voltooiing van de Noordervaart. Deze oplossing zou volgens hem tot een grotere economische ontwikkeling van de Peel en het gebied langs de Noordervaart leiden. De Minister vroeg ook de hoofdingenieur van de Rijkswaterstaat in het Hertogdom Limburg om advies. Deze was voorstander van een aftakking van de Noordervaart, in de richting van de Maas bij Neer omdat hierdoor

de streek tussen Peel en Maas in cultuur gebracht kon worden. "Dit ontwerp", aldus de ingenieur, "biedt de voortreffelijke gelegenheid aan tot bevordering van belangrijke bevoeiingen en landontginningen door eene als nog geheel woeste landstreek. Hetzelve verdient in dit opzicht zelfs verreweg de voorkeur boven eene verdere verlenging van het Noorderkanaal in de richting van Venlo, als gaande verder met geringe uitzondering door bebouwde en ontgonnen landen, en langs welke richting weinig of geene gelegenheid bestaat tot het aanleggen van vloedweiden, om het van België komende bevoeiingswater te benutten, omdat daar, waar de vervallen beginnen men in de hooge reeds bebouwde streken valt. Bovendien zal door de voorgestelde waterafleiding naar Neer worden voorzien in de bestaande behoefte tot eene verbeterde waterloozing van de gemeenten Kessel, Neer en Helden, en de gemeente Neer worden ontheven van de overlast van water, welke thans op de Wijnbeek wordt gebracht. De verdere verlenging van het Noorderkanaal naar Venlo meen ik dan ook alleen van gewigt te moeten beschouwen als scheepvaartkanaal tot verbinding van de Maas aldaar met de scheepvaart".

De Gemeente Maasbree protesteerde uitdrukkelijk tegen de verlenging van de Noordervaart omdat hierdoor "zonder veel nut voor de Gemeente aan te brengen, een groot deel goede grond wordt ingenomen". De gemeenteraden van Neer, Heythuysen, Kessel, Roggel en Meyel, die belang hadden bij het in cultuur brengen van hun uitgestrekte woeste gronden, toonden zich daarentegen voorstander van de aanleg van het afwateringskanaal naar de Maas bij Neer. Zo wees het gemeentebestuur van Neer op de noodzaak van de "ontginning der ontzettende uitgestrekte gemeentegronden, die thans als het ware met vennen en waterplassen bezaaid zijn".

De Minister van Binnenlandse Zaken gaf uiteindelijk de doorslag. Bij missieve van 31 juli 1854 gaf hij aan de Rijkswaterstaat in het Hertogdom Limburg de opdracht voor het opstellen van een ontwerp en een begroting voor een "kanaal vanaf het uiteinde van het thans bevaarbare gedeelte van het Noorderkanaal naar de Maas in de rigting tusschen Neer en Kessel, geschikt voor de afwatering en tevens voor de kleine scheepvaart voor zoveel het gedeelte betreft tot den grooten Rijksweg" Het doel van het kanaal werd als volgt omschreven:

-afleiding van het overtollige water van de Peel en de Zuid-Willemsvaart

- het door bevloeiing herscheppen van heidegebieden in weiland
- het bevorderen van ontginningen en het gebruik van het kanaal voor het vervoer van turf uit de Peel
- in de verdere toekomst zou het kanaal als aanzet gebruikt kunnen worden voor een groter scheepvaartkanaal tussen de Zuid- Willemsvaart en de Maas.

Het ontwerp voor het Afwateringskanaal

Nu de keuze definitief gevallen was op de aanleg van een afwateringskanaal vanaf de Noordervaart naar de Maas bij Neer, kon worden begonnen met het opstellen van een bestek en een begroting. Het lengte- en dwarsprofiel voor het kanaal werd vastgesteld en berekeningen werden gemaakt voor het graafwerk. Voor de benodigde kunstwerken (sluizen, sluiswachterswoningen, bruggen, duikers en laad- en losplaatsen) werden zeer gedetailleerde bouwtekeningen vervaardigd. De totale kosten werden geraamd op fl 85.720,-, waarvan een aanzienlijk deel bestond uit het graafwerk om het kanaal een diepte van 1,50 meter en een breedte van 2,50 meter te geven. Het kanaal zou op de Noordervaart worden aangesloten ter hoogte van de in 1853 aangelegde Helenavaart. De loop van het kanaal diende zoveel mogelijk de gemeentegrenzen van Meyel/Helden en Roggel Neer te volgen. langs deze grenzen lagen de slechtste gronden en konden de particuliere eigendommen het meest voordelig worden doorsneden. Het kanaal werd ingedeeld in drie panden, aansluitend op de natuurlijke gesteldheid en het verval van het te doorsnijden terrein. Het eerste pand zou lopen vanaf de Noordervaart tot aan de weg van Neer naar Helden (de huidige Heideweg). In dit pand werd dicht bij de Noordervaart een voorhaven gepland. Het tweede pand strekte zich uit tot de Napoleonsweg waar een laad- en losplaats zou worden aangelegd. Het derde pand eindigde in de Maas. Voordat de werkzaamheden konden beginnen moesten eerst de benodigde gronden worden verworven. Hiermee werd in 1854 begonnen. De Minister van Binnenlandse Zaken verzocht het Hertogdom Limburg de gemeenten te bewegen hun gronden kosteloos af te staan aan het Rijk. De grondtransacties verliepen echter moeilijker dan gedacht. De meeste gemeenten wilden toch een behoorlijke vergoeding. Roggel en Neer weigerden aanvankelijk de contracten voor de overdracht van de grond te

tekenen, omdat bleek dat Meyel en Helden een hogere vergoeding voor hun grond hadden ontvangen. Ook menige particulier lag dwars. Met de Baron de Keverberg d'Aldengoor kon pas na lange onderhandelingen een beminnelijke schikking worden getroffen.

De aanleg van het kanaal

De aanleg van het kanaal begon met het graven van het pand tussen de Maas en de Napoleonsweg. De aanbesteding van dit werk vond plaats op 24 september 1855 en werd gegund aan de aannemer J. van de Griendt voor fl 4.390,-. Het pand werd in 1856 opgeleverd.

De opdracht voor het graven van het tweede kanaalpand, het traject tussen de Napoleonsweg en de weg van Neer naar Helden, werd in december 1856 gegund aan de aannemer J.A. Linskens uit Blerick.

Van de voortgang der werkzaamheden aan het kanaal werden wekelijks rapporten opgesteld. Van 19 tot 24 januari 1857 waren per dag gemiddeld 88 aardwerkers, 6 stortbazen en 4 timmerlieden aan het werk met het graven van de laad- en losplaats bij de Napoleonsweg, het ophogen van de bermen en de bouw van twee sluiswachterswoningen. Om voldoende arbeiders voor het werk te krijgen liet de aannemer advertenties plaatsen in de nieuwsbladen van Roermond en Venlo. Wanneer het aanbod nog niet voldoende was, werd na de heilige missen in Neer, Kessel, Helden en Roggel personeel geworven door de plaatselijke veldwachters.

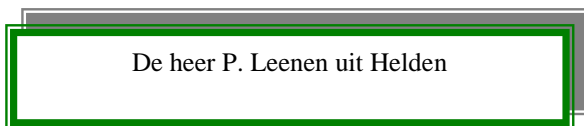
In april 1857 werden de laad- en losplaats voor de scheepvaart bij de Napoleonsweg en de twee sluiswachterswoningen voltooid. De kosten van de sluiswachterswoningen bedroegen ruim fl 2.000,- per stuk. Op 28 december 1857 werd het traject tussen de weg Helden-Neer en de weg Helden-Roggel aanbesteed. De aannemer J. Lathouwers voltooide dit werk in 1858 voor fl 16.000,-. In het zelfde jaar werd ook de gemetselde uitmonding van het kanaal in de Maas uitgevoerd. In 1859 werd het bestek opgesteld voor de sluisen in het kanaal. Het werk dat voor fl 45.000,- gegund werd aan de aannemer J.L. Baudrihayé, bestond uit de bouw van een houten schutsluis met rijzen schutkolk bij de Noordervaart en een dubbele, gekoppelde sluis bij de weg tussen Neer en Helden. De sluisen hadden een doorvaarbreedte van vier meter. Behalve de sluisen moest de aannemer ook vijf duikers voor de vereniging van het Afwateringskanaal met de Noordervaart aanleggen. In november 1860 werden de laatste

werkzaamheden aan het kanaal uitbested, het stellen van ducdalven en meer- en rolpalen. Hierna kon het kanaal in 1861 worden opengesteld voor de scheepvaart.

(wordt vervolgd)

Bert Mooren
Uit Rondon het Leudal

Als nieuw lid kunnen we verwelkomen:

Schrijvers die aan deze Kijk Op meewerkten:

Bèr Aerts
Jan van Enckevort
Math Ghielen
Peter Maessen
Bert Mooren
Henk Seelen
Harry en Jose Senden

De volgende Kijk Op verschijnt 1 april 2000.

Kopij hiervoor kunt u op diskette en/of papier **vóór 1 maart** inleveren bij Sytske Venstra.

LEDENLIJST VOGELWERKGROEP

AGENDA
April-mei-juni 2000

Datum	Activiteiten	Blz:
zo. 9 april	Weidevogelwandeling 9.00 uur bij het IVN gebouw	14
di. 25 april	Algemene ledenvergadering 20.00 uur in het IVN gebouw	3-12
zo. 7 mei	Voorjaarswandeling Beesels Broek Gids Harry Boumans 9.00 uur bij het IVN gebouw	15
zo. 21 mei	Wandeling Koningssteen Thorn Gids Harry Senden 9.00 uur bij het IVN gebouw	14
za. 3 juni	Dagwandeling Gids Harry Boumans en Math. Ghielen 7.30 uur Raadhuisplein Panningen	16-17
zo. 25 juni	Wandeling De Maten te Genk Gidsen Vogelwerkgroep 9.00 uur bij het IVN gebouw	18

Het IVN gebouw kunt u vinden op
Kloosterstraat 14
Helden

Inlichtingen over dit programma kunt u verkrijgen bij:
Peter Maessen
Tel: 077-4653761

VOORWOORD

Een nieuwe lente.

We schrijven april 2000. Het lentegevoel slaat haar armen om ons heen. Trek er op uit; of sta juist stil en geniet van wat je ziet; hoort, voelt, proeft, en ruikt. In de lente valt er veel ‘oud’ nieuws waar te nemen, te ervaren. Het lente gevoel maakt velen blij, weg die donkere, sombere winter. Ruimte, licht voor nieuwe waarnemingen. Al die waarnemingen zetten veel natuurliefhebbers aan het denken en aan het doen.

Een fijne lente

De redactie
Jan

Kijk Op
Jaargang 18 nr. 3
apr-mei-juni 2000

ALGEMENE LEDENVERGADERING

In dit nummer van de “KIJK OP” vindt u een uitnodiging voor de Algemene jaarvergadering.

Deze vergadering is bedoeld om nog even terug te kijken op het afgelopen verenigingsjaar, zo nodig verantwoording af te leggen door het bestuur over het gevoerde beleid, controle op de financiën, vaststelling begroting en verkiezing bestuursleden.

Op dit laatste kom ik later nog even terug. Een Algemene jaarvergadering is naast de al bovengenoemde zaken ook “een **samen** vooruitkijken”. Bepraten wat we met onze middelen, geld maar vooral onze “bemanning” kunnen doen om onze doelstellingen ten dienste van natuur en natuureducatie te kunnen halen.

Helaas is het een steeds kleiner wordende groep leden die deze vergadering belangrijk genoeg vindt om er een avond aan te spenderen. Dit ondanks een stabiel blijvend ledental.

Het is voor het bestuur nu niet direct een stimulans om moed uit te putten. Moed hebben we soms wel nodig om door te gaan. Een klein bestuur, al jaren dezelfde mensen, probeert onze doelstellingen zo goed mogelijk uit te dragen. Voor een deel lukt dit ook, onze vereniging “draait “ niet slecht. Onze werkgroepen doen fantastisch werk. Financieel zitten we ook niet slecht. Maar toch.....één of twee mensen meer in het bestuur zou ook voor hun een impuls kunnen zijn om er weer met volle kracht tegenaan te gaan. Er wachten ons nog zovele dingen.

Ik hoop dat deze “smeebede” enig succes mag hebben.

Vol goede moed zie ik onze Algemene Ledenvergadering tegemoet. Tot ziens.

Math. Ghielen
Voorzitter.

ALGEMENE LEDENVERGADERING IVN HELDEN

Graag wil ik jullie hierbij uitnodigen voor de Algemene Ledenvergadering van onze vereniging op dinsdag 25 april 2000. Aanvang 20.00 u.

A G E N D A

1. Opening door de voorzitter.
2. Vaststellen notulen jaarvergadering d.d. 20-04-1999.
3. Vaststellen jaarverslag 1999.
4. Vaststellen verslag commissie van onderzoek.
5. Vaststellen financieel jaarverslag 1999.
6. Vaststellen begroting 2000.
7. Verkiezing en benoeming commissie van onderzoek.
8. Vaststelling contributie.
9. Verkiezing en benoeming bestuursleden.
Statutair aftredend zijn; Peter Wijnhoven en Math. Ghielen.
Eenieder die zich als kandidaat-bestuurslid beschikbaar wil stellen kan dit tot aan de vergadering aan de secretaris kenbaar maken.
10. Verkiezing voorzitter.
11. Plannen 2000/2001.
12. Rondvraag.
13. Sluiting.

Hopende velen op deze avond te mogen verwelkomen.

Math. Ghielen.
Voorzitter.

NOTULEN ALGEMENE LEDENVERGADERING IVN HELDEN op 22 april 1999

Aanwezig: 12 personen
Afgemeld: 7 personen

1 Opening door de voorzitter:

Om 20.10 uur heet de voorzitter allen van harte welkom, waarna een korte evaluatie van het 20e bestaansjaar van het IVN Helden volgt.

Als afsluiting een woord van dank aan allen die zich het afgelopen jaar hebben ingezet voor het IVN Helden.

We mogen terug kijken op een geslaagd verenigingsjaar. Een gevarieerd jaarprogramma met weer meer bezoekers, een geslaagd weidevogelproject, de start van de vogelcursus met 30 deelnemers en vooral succesvolle jeugdactiviteiten. Het enthousiasme waarmee aan deze genoemde activiteiten is gewerkt en is deelgenomen geeft een goed gevoel voor de toekomst. Helaas is het jammer dat te weinig leden zich geroepen voelen om een bestuursfunctie te vervullen.

2 Vaststellen notulen ledenvergadering d.d. 28-04-98:

Gezien er geen op- of aanmerkingen op dit verslag zijn keurt de vergadering het verslag met dank aan de Secretaris goed.

3 Vaststellen jaarverslag 1998:

Er zijn geen opmerkingen op het jaarverslag 1998. Goedkeuring volgt.

4 Vaststellen verslag commissie van onderzoek:

Dhr. Van Hal leest het verslag, samengesteld door de commissie van onderzoek voor en overhandigd het verslag aan de voorzitter.

De in dit verslag gemaakte aanbevelingen zijn reeds in het financieel overzicht aangepast. Het gewijzigde financieel overzicht wordt ter vergadering uitgereikt. De wijzigingen hielden in, het reserveren van gelden voor het weidevogelproject en jubileum feest.

5 Vaststellen financieel jaarverslag 1998:

De voorzitter geeft uitleg over het financieel overzicht met name wat betreft de reserveringsgelden. Hierna wordt het financieel overzicht door de vergadering zonder op- of aanmerkingen goedgekeurd.

6 Vaststellen begroting 1999:

De begroting wordt zonder op- of aanmerkingen goedgekeurd.

7 Verkiezing en benoeming commissie van onderzoek:

Dhr. Geux is aftredend en wordt bedankt voor de bewezen diensten. Dhr. J. knapen stelt zich kandidaat en wordt door de vergadering benoemd.

8 Vaststellen contributie 1999:

Gezien de financiële situatie waarin het IVN Helden momenteel verkeerd, stelt Het Bestuur voor de contributie niet te verhogen. De vergadering gaat hiermee akkoord.

9 Verkiezing en benoeming bestuursleden:

Mieke Verkoelen is aftredend en stelt zich herkiesbaar. Er hebben zich geen nieuwe kandidaten aangemeld. Mieke Verkoelen wordt onder dankzegging herkozen.

10 Plannen 1999/2000:

Als eerste streven wordt aangehaald dat Het Bestuur dit jaar probeert verder te bouwen op de activiteiten van het afgelopen jaar. Zoals vermeld in de openingsrede van deze vergadering is het IVN

ook actief met diverse activiteiten buiten de Gemeente Helden. Als extra aandachtspunt wordt vermeld de organisatie (eventueel samen met zusterverenigingen) van een groencursus.

Vraag dhr. Van Hal: kan er door het IVN Helden worden deelgenomen aan scholingscursussen?

De voorzitter antwoord hierop:

Vanuit het Landelijke IVN worden er het hele jaar door cursussen aangeboden waar door bestuursleden en/of kaderleden aan deelgenomen kan worden. Ook via de Consulent NME in Roermond kan de gewenste informatie worden ingewonnen.

Inschrijven op de op komst zijnde vrijwilligersbank van de gemeente Helden is noodzakelijk.

11 Rondvraag:

T. Greenwood: Is het mogelijk een IVN lidmaatschapsbewijs te ontvangen voor gebruik bij buitenshuis activiteiten voor het IVN?

Antwoord: Gezien dit een item is wat gebaseerd is op activiteiten voor een werkgroep binnen het IVN, zal dit op de eerstvolgende vogelwerkgroepvergadering worden besproken.

12 Sluiting:

Een woord van dank aan de aanwezigen. De voorzitter nodigt hierna ieder uit voor een drankje.

Peter Maessen

JAARVERSLAG 1999

In het laatste jaar van de twintigste eeuw heeft onze vereniging vooral geïnvesteerd in de werkgroepen. De Vogelwerkgroep was weer bijzonder actief binnen het weidevogelproject dat zij samen met de Milieucoöperatie Peel en Maas en het IKL uitvoerden. Een project dat duidelijk zijn sporen verdiend, gezien ook het aantal veeboeren dat medewerking geeft aan dit gebeuren en het zich uitbreidende aantal nesten van weidevogels. Daarnaast is volop gewerkt aan een herstructurering van de Vogelwerkgroep om de vele werkzaamheden beter te verdelen en duidelijke doelstellingen te formuleren.

De jeugdwerkgroep heeft haar activiteiten met een groep kunnen uitbreiden. In het verleden werden er steeds twee groepen geformeerd die een avond per maand op dinsdag of woensdag bij elkaar kwamen. Voor de uitstromers uit deze groepen is een groep gestart die op zaterdag er op uit trekt. Veel steun ondervindt de werkgroep van Grad Smets die met ideeën en mankracht een fikse bijdrage geeft aan het plezier beleven van onze jeugd in en met de natuur. Een hoogtepunt was het aanbieden aan de jeugd van een zestal “werkkisten”. Deze koffers met daarin o.a. een verrekijker, determinatiegidsen, werkbladen en kleine materialen om onderzoek in de natuur te doen werden in het najaar op een ludieke manier door onze voorzitter aan de jeugd aangeboden. Het honderdjarige Staatsbosbeheer bood onze jeugd op deze avond tevens een groot aantal determineerpotjes aan met daarin opgenomen een vergrootglas. De werkkisten konden gekocht worden van de opbrengst van het weidevogelproject. Onze jeugd is de leden van de Vogelwerkgroep hiervoor van harte dankbaar.

De werkgroep “Kijk Op” is weliswaar niet met extra mankracht uitgebreid doch krijgt steeds meer kopij vanuit de leden aangeboden waardoor ons verenigingsblad aan inhoud en “dikte” wint.

Ook onze werkgroep “De Groene Winkel” was weer zeer actief. Ruim twintig keer bouwde Jo Lormans zijn stand op om het geschreven gedachtegoed van onze natuur uit te dragen en natuurlijk te verkopen. Samen met zijn eigen vrijwilligers diende dit twee doelen, nl. natuur-educatie en natuurlijk een financiële bijdrage leveren aan onze vereniging.

Ons jaarprogramma kreeg in 1999 een ruim voldoende. Velen bezochten het gevarieerde programma en genoten van schitterende dia-avonden of namen deel aan de excursies en wandelingen. Uitschieter was onze jaarlijkse fietstocht die dit jaar ruim 100 deelnemers trok.

Op verzoek van de Waterleiding Maatschappij Limburg heeft het IVN mede het beleid bepaald rondom de afbouw van de vloeivijvers in de Heldense bossen. Deze vijvers werden overbodig nadat het waterpompstation gesloten werd. Omdat de vloeivijvers geen natuurlijke basis hadden en het grondwaterpeil te laag is om een natuurlijke poel te laten bestaan is in goed overleg besloten de vloeivijvers te ontmantelen en het gebied te herinrichten als een open heidelandschap. Leden van onze vereniging hebben, en hierbij veelvuldig geholpen door jeugdleden, het afgelopen jaar de vis er af gevangen, kikkers, padden en salamanders gevangen en deze weer uitgezet in beken en nieuwe poelen in o.a. het Vlakbroek.

Omdat er ook in 1999 nog broed is afgezet zullen deze acties ook in 2000 voortduren. Onze vereniging blijft sterk betrokken bij de verdere afwerking van het gehele WML-gebied en zal ook een deel van het beheer over dit gebied op zich nemen.

Naast bovengenoemde activiteiten was onze vereniging vertegenwoordigd in een aantal Gemeentelijke adviesgroepen, te weten de HART-groep (Helden Actief in Recreatie en Toerisme) en

de begeleidingsgroep Landschapsbeleid. Zijdellings waren wij betrokken bij de ontwikkeling van het nieuwe fietsknooppuntenplan. Zoveel mogelijk werden de regio- en districtsvergaderingen van het IVN en de Milieufederatie Limburg bezocht .

Het aantal leden van onze vereniging bedroeg op 31-12-1999 110 leden en 65 jeugdleden.

Het bestuur vergaderde in het afgelopen jaar 11 keer. Punt bleef dat ook in 1999 het aantal bestuursleden aan de krappe kant is. Helaas konden wij geen bestuursuitbreiding realiseren.

Tot slot en zeker niet op het laatst wil het bestuur alle actieve leden van harte bedanken voor hun belangeloze inzet in het afgelopen jaar en alle andere leden voor hun vertrouwen in onze vereniging.

Peter Maessen,
secretaris.

JAARVERSLAG VOGELWERKGROEP

De inmiddels 21 leden tellende Vogelwerkgroep van onze vereniging heeft een prima jaar achter de rug. De diverse projecten die de laatste jaren zijn opgezet, o.a. het kerkuilen- steenuilen- en bosuilenproject, het weidevogelbeschermingsproject en het oeverzwaluwenproject werden ook in 1999 tot volle tevredenheid uitgevoerd. Met name het weidevogelbeschermingsproject stond het hele jaar door centraal in alle maandelijkse bijeenkomsten. Diverse mensen zijn reeds gestart met de voorbereidingen om voor het vierde achtereenvolgende jaar in 2000 hun bijdrage te leveren aan het welslagen van dit project wat als doel heeft zoveel mogelijk broedgelegenheid te geven aan weidevogels en hun nesten te beschermen. In het najaar werd in diverse weekbladen en via lokale radio en t.v. uitzendingen de start van dit project bekend gemaakt. Deze publicatie leverde de Vogelwerkgroep 4 nieuwe leden op. Het weidevogelbeschermingsproject brengt een hoop werk met zich mee. Boeren die aan dit project mee willen werken moeten benaderd en soms “bewerkt” worden. Z.g. “loopvergunningen” moeten geregeld worden om bij boeren op het land of in de wei te mogen komen. Al deze activiteiten worden samen en/of in overleg met de Milieucoöperatie Peel en Maas en het IKL uitgevoerd.

Binnen de Vogelwerkgroep is tevens hard gewerkt aan de reorganisatie van de werkgroep. Deze reorganisatie is nodig om alle lopende en nieuwe projecten beter te kunnen sturen. Dit heeft geleid tot een aantal projectcommissies die elk verantwoordelijk is voor een eigen onderdeel. Een overzicht van projecten en hun coördinatoren completeerde het geheel. Ook in het nieuwe millennium hoopt de Vogelwerkgroep nieuwe belangstellenden te kunnen verwelkomen. Alle hulp is welkom.

Peter Maessen tel. 077-4653761
Voorzitter Vogelwerkgroep

Hier komt het financieel jaarverslag

JAARVERSLAG VRIJWILLIGE WEIDVOGELBESCHERMING LIMBURG 1999

Wat betreft Vogelwerkgroep IVN Helden

In samenwerking met de Milieucoöperatie Peel en Maas werken 13 vrijwilligers op 17 bedrijven aan het weidevogelproject van de Milieucoöperatie. Mede vanwege het weidevogelproject is er een goede samenwerking tussen vrijwilligers en boeren. Naast het beschermingswerk wordt ook een telling uitgevoerd. Hieruit blijkt dat de opsporing van nesten bijzonder effectief is. Van de grutto werden 6 territoria geteld, 5 ervan werden beschermd. Van de 16 wulp-enterritoria werden 11 nesten beschermd. De 595 territoria van de Kievit leverden 124 beschermde nesten op. Van de 17 schol-
leksterkoppels werden 2 nesten beschermd.

Soort	Totaal aantal gevonden nesten	Resultaten			
		Bekend Resultaat	Niet uit	Uit	% uit
Grutto	5	5	1	4	80.0 %
Kievit	124	124	19	105	84.7 %
Scholekster	2	2	0	2	100.0 %
Wulp	11	11	2	9	81.8 %
Totaal	142	142	22	120	84.5 %

WEIDEVOGELWANDELING

Zondag 9 april zorgen de leden van de Vogelwerkgroep weer voor onze jaarlijkse weidevogelwandeling. Leden die een zeer grote bijdrage leveren aan het weidevogelproject dat in gezamenlijkheid met de het IKL en de Milieucoöperatie Peel en Maas al enige jaren wordt uitgevoerd en die al enkele tientallen jaren weidevogeltellingen verrichten, weten alles af van de in onze omgeving voorkomende en nestelende weidevogels. Als het weer meezit mogen de deelnemers kieviten, grutto's, mogelijk een enkele wulp en scholeksters verwachten. Helden telt nog enkele weidevogelgebieden, zoals o.a. de Schorf, Laagheide en de Kievit. De wandeling zal naar een van deze gebieden voeren.

De bijeenkomst is bij het IVN-gebouw en start om 9.00 u.

WANDELING “KONINGSSTEEN“ THORN.

Harrie Senden, actief lid bij onze Vogelwerkgroep en tevens lid van IVN Roermond zal onze gids zijn door het natuurgebied “De Koningssteen“ bij Thorn. Dit natuurgebied dient als voorbeeld voor het “grensmaasproject” dat langs de maas z.g. overloopgebieden ontwikkelt waar zich in de rivieruiterwaarden natuurgebieden kunnen vormen die in tijden van hoog water kunnen overstromen en bij normale waterstand schitterende natuurparels worden, met kreken, strandjes, wilgenbestanden en een immense flora. Zo ook is de Koningssteen ontstaan. Een prachtig wandelgebied met droge en nattere delen, begraast door Konikpaarden om het gebied gedeeltelijk open te houden. Een tiental jaren geleden bezochten we dit gebied reeds. Nu kunnen we opnieuw kennismaken met de nieuwste ontwikkelingen.

Zondag 21 mei. Vertrek vanaf het IVN-gebouw om 9.00 u.

VOORJAARSWANDELING BAKKERSHEI-BEESELS BROEK

Zondag 7.5.2000.

Vertrek: 09.00 uur IVN gebouw.

Mart Christiaens attendeerde mij vorig jaar op een vroege ochtend op een landschapsjuweeltje in de omgeving van Beesel. Zijn enthousiast verhaal en zijn waarnemingen waren zo aanstekelijk dat Leontien en ik prompt zijn Bakkershei-route hebben gewandeld. Het kon niet uitblijven: zijn uitnodiging is nu die voor het IVN geworden.

Het landschap ontstond na ontginning van een oorspronkelijk moerassig gebied. Op deze plaats stroomde eertijds de Maas. Toen deze haar loop verlegde kon in de oude bedding op de kleihoudende bodem en het stilstaande water veenvorming plaats vinden. Nog steeds komt er welwater aan de oppervlakte. Het water wordt in twee richtingen afgevoerd. In zuidelijke richting door de Teutbeek, uitmondend in de Swalm, en naar het noorden door de Tas- of Huilbeek, die o.a. de gracht van het kasteel Nieuwenbroeck voedt. Het landschap bestaat uit gemengde en populierenbosjes, boomgaarden, akkers, weilanden, elzenbroekbosjes, doorsneden met mooie landwegen. In de bermten een overvloed aan wilde planten; riet, pitrus, valeriaan, kropaar, vossenstaart, hop, kamperfoelie enz. In het Beesels Broek, een bijzonder landschapselement in dit gebied, vinden wij in het voorjaar grote tapijten van bosanemonen, bosviooltjes, salomonszegel, nagelkruid en dotterbloem.

Alles bij elkaar een zeer mooie wandeling van zo'n 8 km, die garant staat voor een prachtige ochtend. Neem ook een verrekijker mee want allerlei vogels zullen de wandeling vergezellen.

Harry Boumans.

DAGWANDELING: HET WORMDAL TUSSEN HERZOGENTAATH EN KOHLSCHIED

Zaterdag 3 juni 2000

Vertrek: 7.30 uur Raadhuisplein Panningen.

In een verstedelijkt gebied wandelen in een verrassend stukje natuur en steeds omgeven zijn door de geschiedenis. Dat kan goed, in het Wormdal.

Naast een prachtig, beschermd, natuurgebied is het dal van het riviertje de Worm een gebied met een rijke historie. Het is de bakermat van de Europese mijnbouw. In dit dal treft men steenkoollagen aan die door verschuivingen in de aardkorst aan het daglicht zijn getreden. Het is begrijpelijk dat deze lagen ontdekt zijn als een brandstofvoorraad. Met zekerheid kan worden aangenomen dat de Romeinen de eerste, ons bekend gebruikers waren van die steenkool. Na de Romeinen is het gebruik lange tijd beperkt gebleven omdat in de bosrijke omgeving de aloude brandstof, het hout, in overvloed aanwezig was. De armere bevolking kon de prijs van het hout uit de bossen van de gegoede burgerij niet steeds betalen. De armen gingen over tot de steenkoolwinning uit de oppervlaktebouw.

De aan het daglicht tredende steenkoollagen werden in kleine, open groeven eenvoudig losgehakt en in kruiwagens afgevoerd. De Abdij Rolduc ging in 1741 als eerste in Nederland de kolenlagen exploiteren. De eerste mijn was de " Domaniale ".

Onze wandelroute gaat door het gebied van de vroegere dagbouw mijnen en door het sympathieke Wormdal. De terugweg van deze 16,5 km lange tocht loopt - heuvel op, heuvel af - op de flanken van de oude, met bosbegroeide, steenafvalheuvels. De wandeling staat beschreven in de " Wandelgids van de oude mijnstreek " van de Vallekebergse Alpe Vrung (nr. 9). De wandeling kan gecodeerd worden met: P.P. (= Prachtig en Pittig)

prachtig en pittig

Bijzonderheden:

Vertrek bus (bij voldoende deelname) 07-30 uur, Raadhuisplein Panningen. Verzamelen om 07:15 uur.

Kosten: F 25,- p.p.

Aanmelding vóór 15 mei, onder contante betaling bij:

Harry Boumans,

Prins Clausstraat 7,

5981 XE Panningen (tel. 077-3073128).

Aan te raden: goed schoeisel, aangepaste kleding weersomstandigheden, kijker, lunchpakket en drinken, Duits geld.

Onderweg zijn er horecagelegenheden (o.a. een burchtteras).

Harry Boumans en Math Ghielen

WANDELING NATUURGEBIED "DE MATEN" GENK (BELGIE)

Het natuurgebied "de Maten" ten oosten van Genk is door de leden van de Vogelwerkgroep reeds enige keren bezocht en steeds kwam

men terug met verhalen over het enorme aantal vogelsoorten dat hier voorkomt en de schitterende flora.

Ondanks dat het iets verder uit de buurt ligt is het zeer de moeite waard nader met dit gebied kennis te maken. De leden van de Vogelwerkgroep zullen ons begeleiden. Ze worden geassisteerd door een lid van een plaatselijke natuurvereniging.

Zondag 25 juni. Vertrek om 9.00 u. vanaf het IVN-gebouw
Thuiskomst in de loop van de middag.

Math. Ghielen

JEUGD IVN

Beste allemaal

Het is al weer lente. Aan alles in de natuur kun je zien dat planten en dieren gaan zorgen voor een mooi, nieuw natuurjaar. De vogeltjes fluiten. Nu kun je die nog heel goed zien. Zo gauw de bomen en struiken blaadjes hebben kunnen de vogels veel beter verstoppertje spelen. Let dus maar eens goed op die gevederde vriendjes. Je nestkastje hangt ook op een goede plek? Heb je het blaadje bij de hand om daar op te schrijven wat je allemaal ziet? Ik hoop dat jouw vogelwoning wordt bewoond door een heel erg ijverig koppeltje. Misschien kun je wel een stukje schrijven voor de Kijk Op!

Het waren fijne, gezellige bijeenkomsten in januari, februari en maart! Weet je nog. In februari maakten we een sterrentocht door een klein stuk van de Heldense bossen. Gelukkig waren de begeleiders en ook de jeugd-leden helemaal niet bang in het donker. En verdwalen deden we ook al niet. Maar moeilijk was het soms wel! Eigenlijk zou je aan al die dieren die 's nachts door het bos vliegen, kruipen of lopen moeten kunnen vragen hoe zij dat doen!

Een van die dieren die 's nachts op stap gaat is de das. Nou, over dat dier heeft een boswachter uit Vierlingsbeek ons heel veel verteld op de bijeenkomst in februari. Met heel veel mooie dia's, een echte opgezette das en veel boeken leerden we dat wit-zwarte dier kennen. Ze wist heel boeiend te vertellen over een dier dat hier bijna uitgestorven was. Maar goed, dat er veel jongens en meisjes en ook mannen en vrouwen zijn om de natuur te beschermen en te helpen.

En in maart? In maart maakten we opnieuw kennis met de vogels van onze weilanden. Vorig jaar deden we een

weidevogelcursus. Dit jaar gaan we ook weer kijken en luisteren naar deze vogels waar het jammer genoeg niet zo goed mee gaat. Probeer maar eens uit te zoeken hoe dat ook al weer kwam. Trek er maar op uit en kijk goed om je heen!

Jan

TEEK OVERBRENGER VAN LYME-ZIEKTE

Wandelen, fietsen of kamperen in de natuur, dat is genieten van ruimte en rust. U als natuurliefhebber weet er alles van, nietwaar? Toch wil de boswachter van Staatsbosbeheer u vragen goed op te letten in de natuur. Vooral op teken. Tijdens uw wandelingen hebt u misschien wel eens een beet opgelopen van een teek, zo'n vervelend klein beestje dat zich vastzuigt op je huid. Op zich niet zo ernstig, maar ... ook niet helemaal ongevaarlijk. Teken kunnen besmet zijn met bacteriën en virussen. Via een beet kunnen ze die op u overdragen en zo infectieziekten veroorzaken. Een van de infectieziekten is de zogenaamde Lyme-ziekte.

De Lyme-ziekte is genoemd naar het plaatsje Lyme in Connecticut U.S.A. In 1975 brak daar een epidemie uit van gewrichtsaandoeningen. Uit onderzoek bleek dat de oorzaak van de ziekte een bacterie was die alleen door teken kan worden overgedragen. In Nederland bestaat de ziekte al tientallen jaren, maar hij wordt sinds kort steeds vaker onderkend.

Teek snel verwijderen

Teken zijn parasieten. Ze hechten zich vast aan de huid van dieren en ook mensen om bloed te zuigen. Zo kunnen de bacteriën en virussen die zich in het lichaam van de teek bevinden, in het bloed van mensen terecht komen. Overigens zal een tekenbeet lang niet altijd besmetting met de Lyme-ziekte tot gevolg hebben. Gelukkig is niet iedere teek besmet. Bovendien gaat een teek bij het bloedzuigen langzaam te werk. De kans op besmetting wordt dan ook groter

naarmate het beestje langer op de huid zit. Hoe eerder een teek dus verwijderd wordt, hoe kleiner de kans op infectie.

Hoe haal je zo'n teek weg

Een teek kan het beste worden verwijderd met een speciale teekverwijderaar, bijvoorbeeld de "Tick Remover". Trek de teek er met behulp van de teekverwijderaar voorzichtig uit. U moet hierbij voorkomen dat het lijf van de teek wordt leeg geknepen. Hebt u een dergelijke teekverwijderaar niet tot uw beschikking, neem dan de teek tussen duim en wijsvinger en trek hem met een draaiende beweging voorzichtig van de huid. Vergeet in beide gevallen niet het wondje te desinfecteren.

Tot voor kort werd het insmeren van de teek met bijvoorbeeld alcohol als een goed middel gezien. De nieuwste onderzoeken tonen echter aan dat dit geen enkele zin heeft. Gebruik ook geen pincet. Dat is er niet geschikt voor.

Huiduitslag, dan naar de dokter

Een besmetting met de Lyme-ziekte is in de eerste fase te herkennen aan een rode en ringvormige huiduitslag die zich na drie tot dertig dagen rond de tekenbeet vormt. Deze uitslag breidt zich geleidelijk uit en kan na enige tijd in het midden weer bleker worden. Deze huiduitslag hoeft overigens niet altijd op te treden. Daarnaast kan men zich grieperig voelen en klachten hebben zoals hoofdpijn, keelpijn, koorts en vermoeidheid. Op langere termijn kan de ziekte niet alleen gewrichtsaandoeningen veroorzaken, maar ook aandoeningen van huid, zenuwstelsel en hart.

Er bestaat (nog) geen vaccin tegen Lyme-ziekte. De ziekte kan dus niet met medische middelen voorkomen worden, maar wel goed behandeld en genezen. Dit kan in ieder stadium van de ziekte, maar hoe eerder de huisarts gewaarschuwd wordt, hoe beter.

Tip: noteer de datum van een tekenbeet. Als u later verschijnselen van de Lyme-ziekte waarneemt, bent u vaak de tekenbeet allang weer vergeten. Uw huisarts kan u dan veel sneller en efficiënter helpen.

Besmetting is te voorkomen

Het beste is echter teken zo min mogelijk kans te geven. Draag in natuurgebieden zo veel mogelijk goedsluitende kleding en controleer uzelf - of laat u controleren - na iedere wandeling op de aanwezigheid van een teek. Vooral bij kinderen is controle op teken belangrijk. En blijft u vooral op de paden. Over uw hond hoeft u zich overigens geen zorgen te maken. Honden en katten zijn niet gevoelig voor de Lyme-ziekte.

Hoe komt u aan een tekenverwijderaar?

Als u vaak in bos en natuur verblijft, heeft het zin om een Tick Remover aan te schaffen. U kunt hem bestellen bij :

- SAAG (Stichting Samenwerkende Artsen- en Adviesorganisaties in de Gezondheidszorg), Molenwerf 11-13, 1541 " Koog aan de Zaan, tel. 075-158473 of bij

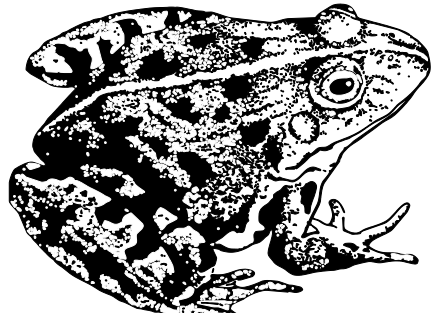
- Bedrijfsgezondheidsdienst RBB in Den Haag, tel. 070-3767350.

De complete set kost f 12,95. U ontvangt dan de Tick Remover samen met de nieuwe uitgebreide brochure over de Lyme-ziekte en desinfectie deppers.

VOORMALIGE POELEN VAN DE WATERLEIDING IN DE HELDENSE BOSSEN.

Februari 1999 en maart 1999

De Waterleiding Maatschappij Limburg haalt tot 1999 het drinkwater voor Helden en omgeving uit de bodem van de Heldense Bossen. Dit water wordt met behulp van pompen naar boven gebracht. In verband met de hygiëne is het nodig dat er met tussenpozen van enkele minuten verschillende liters spoelwater wordt weggeleid. Dit water wordt in kunstmatig aangelegde poelen gepompt. De waterleidingmaatschappij besluit in 1999 om voortaan geen drinkwater meer uit de bodem van het gebied van de Heldense Bossen te halen. Er is geen spoelwater meer nodig. Dit besluit wordt aan het IVN bekend gemaakt, zodat samen naar een oplossing voor de in en rond het water levende dieren en planten kan worden gezocht. Water in de poelen pompen enkel voor de instandhouding van deze levensbronnen wordt op langere termijn te kostbaar. De waterpoelen zullen droog komen te staan. Er ontstaat een plan om van dit gebied een heel ander soort natuurgebied te maken. Maar eerst moeten de kikkers, padden en salamanders gered worden. De jeugd-IVN leden vangen samen met hun ouders en de leiding zoveel mogelijk kikkers, padden en salamanders en brengen deze naar het Vlakbroek project in Koningslust. In dit gebied zijn veel nieuwe poelen aangelegd en die vormen een ruim en mooi nieuw woonoord voor de geredde amfibieën.

Groene kikker

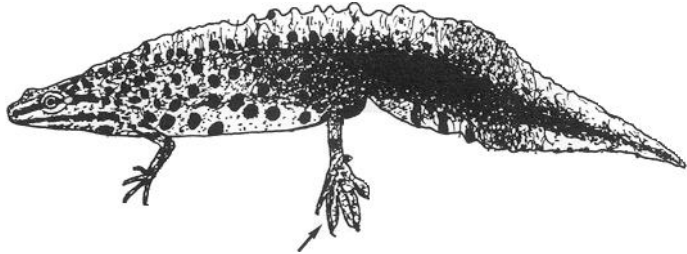

Eisnoer gewone pad.
-snoer: 1 tot 2 meter lang
-kernen: meestal 2 aan 2
-meestal om planten
gewikkeld.

Winter 1999/2000

In de winter van 1999/2000 wordt het waterleiding gebied in de Heldense Bossen afgegraven en opnieuw ingericht.

Men kapt en ringt de berkenbomen. Deze planten zich daardoor minder goed voort of sterven af, zodat ze geen water aan het gebied onttrekken. Met machines veegt men de poelen uit en bestemt ze tot heidevelden. Beschermden planten zoals de orchidee krijgen een nieuwe veilige plek en voor de insecten en andere dieren legt men zand- en kleiwallen aan. Bij elkaar geschraapte troshopen gaan dienen als woning voor veel dieren.

Februari/ maart 2000

Kleine watersalamander

Verschillende amfibieën overwinteren in de bossen en gaan in het vroege voorjaar weer op zoek naar water. Water dat inmiddels is verdwenen. De oudste leden van het jeugd-IVN graven met behulp van leiding en ouders enkele bakken met water in de grond. De bakken en enkele waterplassen schermen ze af, zodat de reiger ergens anders zijn maaltijd moet gaan zoeken. Tijdens het ingraven komen ze al verschillende kikkers, kikkerdril en een enkele pad tegen. Deze nemen ze mee naar het Vlakbroek.

's Avonds gaan ze kijken of er al kikkers, padden of salamanders in de bakken zijn gesprongen.

Wordt vervolgd.
Toos Koopmans

EVEN EEN TERUGBLIK OP ONZE ACTIVITEITEN VAN DIT NIEUWE MILLENNIUM.

Do. 13 januari. NIEUWJAARSBIJEENKOMST.

Voor de derde keer stond de nieuwjaarsborrel op ons jaarprogramma. Elk jaar waren er zo'n 10 tot 15 leden aanwezig. Zo ook dit jaar. 13 leden mochten we als bestuur verwelkomen op deze gezellige avond. Ondanks dat er geen speciaal programma was opgesteld werd het een gezellige avond. Er werd over van alles gepraat en onder het genot van een drankje en een klein maar fijn kaas- en salade buffet werden natuurlijk de beste wensen over en weer uitgesproken. Allerlei natuur doch ook andere wereldse zaken kwamen ter tafel. Soms serieus doch meestens luchtig van aard. Kortom een zeer geslaagde gezellige ontmoetingsavond voor onze leden die pas "na het elfde uur" huiswaarts keerden.

Ik verheug me er reeds op jullie het volgend jaar op de nieuwjaarsborrel te mogen verwelkomen.

Di. 25 januari. DIALEZING OVER DE BIESBOSCH DOOR THIJS ABBENHUIS.

Reeds 4 of 5 keer mochten we Thijs Abbenhuis welkom heten in ons jaarprogramma. Dit keer liet hij in een zeer duidelijk dia-overzicht het verhaal van de Biesbosch zien. Ontstaan na de Elisabethsvloed, is dit natuurgebied uitgegroeid tot een van Nederlands mooiste natuurparken.

In zijn diaserie liet Thijs ons nader kennis maken met dit gebied met zijn bijzondere flora en fauna en vooral rijke vogelleven. Met een kleine boot door kreken en kanalen drong hij door tot in het binnenste van dit natuurpark. Ook liet hij ons kennismaken met de bewoners en gebruikers. Vissers, rietsnijders, rietdekkers, wilgensnijders en mandenvlechters lieten zien hoe vroeger en nu van dit gebied gebruik gemaakt wordt zonder haar waarde aan te tasten.

Kortom een boeiende natuur- en cultuurhistorische blik over en door de Biesbosch.

12 belangstellenden mochten we begroeten.

Di. 22 februari. DIALEZING LIBELLEN DOOR JAN SLAATS

Jan kondigde aan het begin van zijn diaserie aan dat we gingen kennismaken met alle soorten libellen die in ons gebied met een cirkel van ongeveer 30 tot 40 km voorkomen.

Het werd een lange zit. Toch bekommerde zich niemand over deze lange zit want deze diaserie en vooral het daarbij horende verhaal was een “topper”. Wat weet die man er veel vanaf en wat een schitterende dia’s. Het bleef van de eerste tot de laatste dia boeiend. Het fijne van deze serie is dat je, weliswaar met het nodige geduld, al deze soorten in je eigen omgeving kunt zien.

Deze dia’s waren zo loepzuiver dat je a.h.w. de facetten in een oog kon tellen. Je kon genieten van de prachtige lichaamsbouw en de fantastische kleuren van deze kleine vliegers.

In deze serie werd de hele cyclus belicht van bevruchting tot “vliegklaar” zijn van de nieuwe libel. Welke prooien libellen eten en waarvan zij zelf prooi zijn. Een schitterende, leerzame avond die niemand had mogen missen.

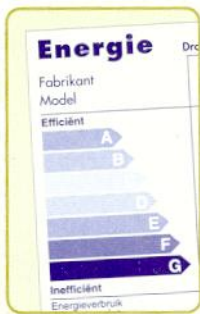
Ruim 25 belangstellenden mochten we begroeten.

Math. Ghielen.

GOED OM TE WETEN OVER ENERGIE BESPAREN

Het energielabel

Het energielabel informeert u over het energieverbruik van een aantal grote huishoudelijke apparaten. Een apparaat in klasse A is het efficiëntst en een klasse G apparaat is het minst efficiënt.

- Het energielabel vindt u onder andere op wasmachines, wasdrogers, koelkasten, diepvriezers en koelvriescombinaties.
 - Over het algemeen zijn de zuinigere apparaten met een A of B label iets duurder dan de minder zuinige apparaten. De meerprijs verdient u terug door een lagere energierekening.
- Gemiddeld is een apparaat met een A label 45 procent zuiniger dan apparaten met een D of E label.
 - Onder het motto '*Energiepremie goed voor u en het milieu*' kunt u naar verwachting vanaf begin 2000 bij de aankoop van een witgoedapparaat met energielabel A een premie ontvangen. Informeer hiernaar in de winkel of bij uw energiebedrijf.

Stand-by

- Een gemiddeld Nederlands huishouden laat jaarlijks 400 kilowattuur wegstromen aan sluipverbruik van apparaten. Dit is ongeveer honderd gulden per huishouden. Meestal is de stand-by stand van de televisie, videorecorder, audio-apparaat, elektrische tandenborstel en kruimeldief de oorzaak.
- Let bij de aanschaf van nieuwe apparaten op de mogelijkheid of ze echt “uit” kunnen. Bij sommige apparaten is de stand-by

stand noodzakelijk, zoals bij videorecorders en antwoordapparaten.

- Een televisie die tien uur in de stand-by stand staat, verbruikt evenveel energie als een televisie die 1 uur aanstaat.

Wassen en drogen

- De energiekosten voor een wasbeurt op 90° C (50 cent per wasbeurt) liggen bijna vier maal zo hoog dan de kosten voor een was op 40° C (13 cent per wasbeurt).
- Op sommige wasmachines zit een spaarknop, bedoeld voor een halfvolle trommel. De energiebesparing is echter maar driekwart vergeleken met wassen met een volle trommel. U kunt dus beter de was opsparen. Daarmee spaart u bovendien water en wasmiddel.
- Een droogbeurt in de droger kost ruim twee keer zo veel energie als nodig is voor het wassen van dezelfde hoeveelheid was.
- Luchtwasdrogers verbruiken minder energie als ze in een warme ruimte staan.

De afwas

- Voor een huishouden van vier personen of meer is de vaatwasser een minder milieubelastende keus dan de ouderwetse handafwas waarbij met warm water wordt voorgespoeld. Kleine gezinnen kunnen beter met een teil en een borstel blijven afwassen.
- Financieel blijft in alle gevallen de handafwas de beste keus. Een handafwas kost slechts enkele centen, terwijl de vaatwas (incl. afschrijving) enkele dubbeltjes per wasbeurt kost.

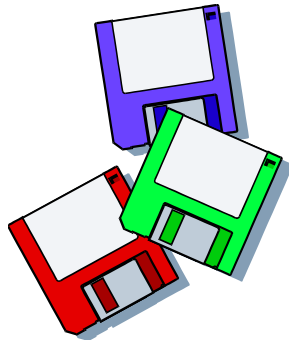
Milieu Centraal en Nibud

Het IVN Helden heeft 5 nieuwe leden kunnen verwelkomen:

De heer B. Bosman	uit Haelen
De heer G. Custers	uit Neer
De heer J. Stevens	uit Helden
De heer J. Tomlow	uit Panningen
De heer W. Martin	uit Grashoek

Schrijvers die aan deze Kijk Op meewerkten:

Harry Boumans
Jan van Enkevort
Math Ghielen
Toos Koopmans
Peter Maessen

De volgende Kijk Op verschijnt 1 juli 2000.
Kopij hiervoor kunt u op diskette en/of papier **vóór 1 juni**
inleveren bij Sytske Venstra.

AGENDA
juli-aug-sept-2000

Datum	Activiteiten	Blz:
Do. 13 juli	Avondwandeling Marisberg/Belgenhoek Gidsen: Wim Maessen en Ber Geuyen Vertrek 19.00 uur vanaf het IVN gebouw	3
Zo. 23 juli	Dagfietstocht De watermolens v.d. Schwalm Uitzetter: Harry Boumans Vertrek 9.00 uur vanaf het IVN gebouw	4
Do. 18 aug	Nachtvliender wandeling Gids: Peter Wijnhoven Vertrek 21.30 uur vanaf het IVN gebouw	3
Zo. 3 sept	Wandeling Nabben en excursie kasteeltuin Tegelen. Gids Harry Boumans Vertrek 9.00 uur vanaf het IVN gebouw	6
Zo. 24 sept	Paddestoelwandeling Gids: Gerard Dings Vertrek 9.00 uur vanaf het IVN gebouw	5

Het IVN gebouw kunt u vinden op
 Kloosterstraat 14
 Helden

Inlichtingen over dit programma kunt u verkrijgen bij:
 Peter Maessen
 Tel: 077-4653761

VOORWOORD

Vakantietijd.....
Aan vakantie toe?
De vakantie er al opzitten?
Oh, altijd vakantie!
Hoe was het weer?
Viel de reis mee?
Wij blijven lekker hier!
In de file gestaan?
Het eten was lekker!
Hoe die mensen daar leven?
Heb je foto's gemaakt?
Zat er geen rolletje in het toestel?
Kom nou, mij niet gezien!
Uitgepraat. Moet je luisteren.
Genoten! Niet overdrijven!
Kunnen we er weer tegen!?
Tevredenheid alom!?

Jan

Kijk Op
Jaargang 18 nr. 4
Juli-aug-sept 2000

AVONDWANDELING “MARISBERG / BELGENHOEK”

Donderdagavond 13 juli zullen Wim Maessen en Ber Geuyen ons laten kennismaken met misschien wel de mooiste stukjes natuurgebied in Helden. De bossen van de Marisberg zijn toch anders dan b.v. de Heldense Bossen. Doch het gebied wat ligt tussen de weg “Belgenhoek” en de “Helenaart” is onwaarschijnlijk mooi. We bewandelen een gedeelte van de oostoever van de Helenaart en trekken daarna dwars door voornoemd gebied heen om weer in de bossen van de Marisberg terecht te komen. Deze wandeling is bijzonder omdat dit landschap in de toch speciale lichtinval van een avondzon een bijzondere indruk zal achterlaten. Wim en Ber zijn opgegroeid in dit gebied en zullen er jullie alles van vertellen.

Deze wandeling is een echte “aanrader”.

Vertrek donderdagavond 13 juli 19.00 u vanaf het IVN-gebouw.

AVONDWANDELING NACHTVLINDERS

Deze traditionele avondwandeling wordt dit jaar wederom gegidst door Peter Wijnhoven. Een specialist in vlinders.

Nachtvlinders komen op de zoete geur van een brouwsel van siroop en sterke drank af. Onze gids bereidt dit voor en smeert dit in het natuurgebied op de bomen. Na inval van de duisternis en bij goede weersomstandigheden komen de diverse soorten nachtvlinder hierop af en doen zich te goed aan dit zoete smeersel. Op dit moment zijn de vlinders goed te bekijken en laten het toe dat je met een loep zelfs de vloeistof door hun roltong kunt zien gaan.

Vertrek donderdagavond 18 aug om 21.30 u vanaf het IVN-gebouw.

Math Ghielen

BRÜGGEN, Dagfietstocht watermolens en de SWALM.

Zondag 23 juli 2000.

Vertrek: 09.00 uur IVN gebouw.

Over haar 32 km lange loop van het bronnengebied bij Tüschbroich tot aan de monding in de Maas bij Swalmen dreef de Swalm op Duits grondgebied 22 watermolens aan. Langs de zijbeken stonden nog eens 14 molens. De waterrijkdom van het brede laagland gaf, ondanks het geringe verval, haar de kracht om de 6 tot 8 meter grote waterraderen ononderbroken aan te drijven. Om al dat water zo effectief mogelijk te benutten bezat een aantal molens meerdere raderen. Vanaf de vroege middeleeuwen tot aan hun ondergang aan het einde van de 19^e eeuw waren de molenbedrijven een zeer belangrijke bestanddeel van de economische structuur in deze regio. De lijnolieproductie in het Swalmdal was omvangrijk en bepaalde destijds de olieprijs op de Europese markt. De oliewinning was het gevolg van de intensieve vlasteelt, die hier werd beoefend.

De watermolens van het Swalmdal zijn al lang tot stilstand gekomen. Technische ontwikkelingen maakten hen oneconomisch. De nog overgebleven molens worden tegenwoordig benut als horeca-onderneming, woonhuis of hebben een andere bestemming gevonden. Zij geven nog een indrukwekkend beeld van de eertijds zo belangrijke industrie in het Swalmdal. De molens zijn een symbool van de beweeglijkheid die het Swalmgebied in die tijd heeft bevangen. De huidige molengang, een keten van pittoreske plekjes, vormt nu een platform van rust in onze hectische tijd.

De fietsroute doet een groot aantal van deze (vroegere) watermolens aan. Zij doorkruist daarmee het zeer gevarieerd natuurgebied van de Swalm met meren, steilranden, haagbeukbossen, elzenbroekbossen,

moerassige gebieden en mooie dorpen. De routeafstand is 58 km, maar kan ook worden ingekort. Het beginpunt is de parkeerplaats bij het café-restaurant Torschränke (met zicht op het waterrad) in Brüggén. Dit punt is te bereiken via Swalmen. Neem nog vóór Brüggén de afslag Oebel (Jugendherberge - Burg Brüggén) en houdt rechts aan bij de straat met het eenrichtingsverkeer.

Bij de routebeschrijving ontvangt u de beschrijving van de watermolens. U kunt deze verkrijgen tussen 08.45 uur en 09.15 uur bij het IVN gebouw (Kloosterstraat Helden) of bij de parkeerplaats Torschränke (Kloosterstrasse Brüggén) van 09.45 uur tot 10.00 uur. Ieder dient voor eigen fietsvervoer te zorgen.

Veel fietsplezier.
Leontien en Harry Boumans.

PADDESTOELWANDELING

De paddestoelwandeling is een jaarlijks terugkerende activiteit en wordt al jaren verzorgd door Gerard Dings uit Haelen.

Gerard is een ware kenner van paddestoelen en wil zijn kennis graag aan iedere belangstellende overdragen. Als geen ander weet hij de verschillen uit te leggen. Het voorkomen van veel soorten is sterk afhankelijk van het biotoop doch ook van de weersomstandigheden. Bij een droge zomer en een droge start van de herfst kan het aantal soorten tegenvallen. Is de nazomer vochtiger is de kans op paddestoelen groter.

Vertrek zondag 24 sept 9.00 u vanaf het IVN-gebouw.

Math Ghielen

Excursie “NABBEN” en de TIENDSCHUUR te Tegelen.

Zondag 3.9.2000.

Vertrek: 09.00 uur IVN gebouw.

Vanaf het veer Baarlo - Steyl zullen we een korte, charmante wandeling maken door Nabben langs de Aalsbeek naar het kasteelpark en de kruidentuin van de Tiendschuur te Tegelen. Na de excursie hier zullen we via de kasteellaan, het Gelooyer Kapelletje en de holle weg bij de stuw Belfeld weer naar het veerpont terugkeren. Peter Forage, de gids, maakt ons op “smaakvolle “ wijze deelgenoot van zijn passie, de kruidentuin met als bijzonderheid de grote verscheidenheid aan muntsoorten. Smaakvol dient letterlijk te worden genomen: Peter zal ons planten en bloemen laten proeven en geuren laten opsnuiven. Hij zal verder vertellen over de ecologie en het natuurbeheer van de tuinen. De tuinen maken deel uit van het afwateringsgebied van het welwater uit de Snelle Sprong en het natuurgebied de Holtmühle. De Aalsbeek doorsnijdt dit buitengewoon fraaie landschapsparkje. In het voorbereidingsgesprek sprak Peter consequent van “welwater“. Welwater duidt op “wellen”, op bronnen. Water en bron hebben de symbolische betekenis van “Leven”. De veelal gebruikte term “kwelwater” is ontstaan in de periode dat men in de landbouw last had van de natte gebieden en van het hoogstaand water. Het water “kwelde” de boer in het gebruik van de gronden!

U bent van harte uitgenodigd.
Harry Boumans.

IVN JEUGD

Lekker, grote vakantie. Het schooljaar is weer voorbij. Nu eerst heel veel dagen uitrusten van het harde werken op school. De hele dag op dat harde stoeltje zitten.... Nu lekker vakantie. De een gaat heel ver weg. Zou het daar ook mooi zijn? De ander blijft dicht bij huis. De mensen die zo ver reizen lijken wel op trekvogels. Die maken ook verre reizen. Zouden die vogels dat ook voor hun plezier doen? Weet jij dat? Hebben vogels eigenlijk ook wel eens vakantie? Hoe zou het zijn om vogel te zijn? Geen schoolbankjes! Dat weet ik zeker... Maar dat jonge mensen en ook jonge dieren heel veel moeten, of beter mogen, leren dat weet ik ook zeker. Zo heb ik ook dit jaar weer veel geleerd van jou als jeugd IVN lid. Fijn is het om met kinderen van de basisschool er op uit te trekken. Genieten leren hoe alles zo mooi en verdikkeme, zo knap in elkaar zit. Het was een geweldig IVN jaar. En er blijft nog zoveel te ontdekken, te leren, te genieten. Doe dat maar lekker in die grote, lekker, lange vakantie. Oh, ja, ook uitslapen? Zou een vogel dat ook doen?

Tot ziens, Jan

DOOR HET OOG VAN DE ADDER...

Dit moet natuurlijk zijn: door het oog van de naald. In onze taal betekent die uitdrukking: Dat ging nog maar net goed.

Waar gebeurt!

Op zaterdag 20 mei gingen we met onze jeugd-IVN groep op dagexcursie naar het Meinweggebied bij Herkenbosch. Het eerste gedeelte van de excursie werd begeleid door drie vrijwilligers die ons ontvingen bij het nieuwe bezoekerscentrum. We maakten een korte wandeling en gingen op ontdekkingsreis in de wereld van de insecten. De schutkleur, vorm en manier van leven werden ervaren. Ook een voedselketen werd gespeeld door elkaar te tikken. Een pluim voor de vrijwilligers. Na de picknick, het terrein werd keurig netjes achtergelaten, gingen we een wandeling maken door het gebied. We kwamen zo ook bij de veelbeschreven spoorlijn uit. Ik zei tegen een van de jongens zijn oor eens tegen een rail te houden om... De jonge onderzoeker knielde langs een spoorstaaf en hield zijn oor tegen het warme ijzer....Wat is dat?!! Vlak bij de knie van de luistervink lag een.....adder. Eerst bleef de adder roerloos liggen, maar toen een stokje bewoog maakte het in haar zonnekuur gestoorde diertje een gebaar van 'weg-wezen' hier. Dit is mijn plek. Ze 'haalde' uit en stak daarbij haar tongetje uit. Ze bewoog enkele keren fel en verdween onder de rail. Beschermd, lekker veilig.

Verbazing, was was was dat een een adder? Van de schrik bekomen, kwamen de vragen los. De verdere wandeling werd er alleen nog maar over slangen gepraat! En als hij nou door de adder gebeten was?

Waarom mijn oor tegen een rail houden? Als het vroeger mistig was en de overweg onbeveiligd, luisterde een man, die met paard en wagen het spoor over wilde steken, op deze manier of er een trein aankwam! Waren er toen ook adders? 'Zongen' de rails niet, dan stak hij over! Wat een ervaring.

Bij de bus teruggekeerd, wilde iedereen het fijne van het verhaal weten. Zo gleed de terugreis voorbij en stonden we precies op tijd weer in Helden. Voldaan en veel ervaringen rijker.

Jan

HET LANDSCHAPSBELEIDSPLAN

In opdracht van de gemeentes Meyel, Helden, Maasbree en Sevenum heeft bureau Takken uit Roermond een landschapsbeleidsplan ontwikkeld voor bovengenoemde gemeentes.

Een plan over de gemeentegrenzen heen. Een plan met als doel in samenwerking te komen naar een duurzaam landschap voor de toekomst.

Bij de opstelling van dit plan is sterk geluisterd naar wat de bewoners en de verschillende belangengroeperingen zoals agrariërs, natuurverenigingen en overheid van de toekomst van dit landschap vinden. In vele zittingen is hier met alle belangenbehartigers over gediscussieerd en is hun inbreng in het plan opgenomen.

In de begeleidingsgroep voor de gemeente Helden heeft het IVN ook geparticipeerd. Onze voorzitter heeft als commissielid het IVN vertegenwoordigd en heeft zich vooral ingezet voor het open houden van onze weidevogelgebieden, de ontwikkeling van het Kwistbeekdal in Helden tot natuurgebied, het instandhouden cq. versterken van ecologische natuur- structuren en passages dwars door Helden en het in stand houden van kleine landschapselementen in ons landschap. Tevens zal er meer aandacht komen om “storende“ elementen zoals grote gebouwen in het landschap, dorpsranden en bedrijventerreinen “in te pakken” in het groen. Meer aandacht zal er komen om het buitengebied visueel aantrekkelijker te maken.

Mede op ons initiatief zullen er in alle gemeentes Groenplatforms worden opgericht die dit plan gaan sturen en bewaken. Het IVN zal in dit platform zitting nemen.

Voor belangstellenden ligt het plan in het IVN-gebouw ter inzage en is de voorzitter graag bereid nadere uitleg te geven.

Math. Ghielen.

MENS EN KONIK-PAARD:

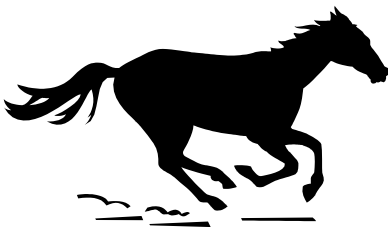
Een kwestie van de juiste omgangsvorm.

Over tam en wild en het waarom van niet voeren en niet aaien.

Een ongelukkige beet van een Konik in het hoofd van een 1 -jarig jongetje is een bericht dat iedereen raakt (Kleine Weerd, 13-3 j.l.). Als beheerder denk je er veel over na, je praat er met collega's over en je hoopt dat zoiets nooit meer gebeurt. Een ding weet je zeker: een ongewenste intimiteit ontstaat meestal doordat mensen tegen de regels in de paarden knuffelen en voeren. De paarden worden daar opdringerig van. Helaas ook tegenover niet-knuffelaars en niet-voerders. De boodschap aan iedere bezoeker luidt dan ook nog steeds: laat de paarden met rust, dan laten ze ons ook met rust.

Konikpaarden: wild of tam?

Sommige mensen veronderstellen dat de 'wildheid' van Konikpaarden niet samen kan gaan met de vrije toegankelijkheid van begraasde natuurterreinen. Zijn Konikpaarden inderdaad wild? En zo ja, wat wordt er dan met wild precies bedoeld? Laten we deze vragen eerst maar eens beantwoorden, voordat we kunnen beoordelen of de veronderstelling wel hout snijdt.

Koniks stammen rechtstreeks af van de Tarpan, het wilde Europese paard. De Tarpan is in grote delen van Europa al geruime tijd uitgestorven, maar in Oost-Europa heeft de soort nog vrij lang stand kunnen houden. In

de 19-de eeuw werden de laatste Tarpans door Poolse boeren gevangen en gekruist met hun eigen werkpaarden. Het resultaat: een

sterk, gezond, hard werkend en goed hanteerbaar paard, Konik genaamd. Met een speciaal fok-programma proberen we nu vanuit de Konik in de richting van de Tarpan terug te fokken. Dit wil zeggen: naar een muisgrijs paard met zebra-achtige strepen op de benen, een aalstreep over de rug, zelf-redzaam en in staat in het wild te overleven. We zijn met ons programma dus al een heel eind op weg.

Bij de introductie van grote grazers in natuurgebieden is heel bewust gekozen voor het Konik paard. Het dier is in hoge mate zelfredzaam en heeft een rustige aard. Dat gaat goed samen met publiek. Voor Prezwalski-paarden is opzettelijk niet gekozen, aangezien deze veel feller zijn en meer trappen en bijten.

Verwildering van Koniks

Door zijn vrije manier van leven - in een natuurlijk kuddeverband - kan de Konik veel van zijn paard-eigen gedrag tot uitdrukking brengen. De Konik is daarmee niet alleen een mooi, maar ook een bijzonder boeiend paard. Interessant is bijvoorbeeld de sociale structuur binnen de kudde. Ieder paard heeft hierin zijn eigen plek. Soms moet een plek letterlijk bevochten worden. Het beeld van twee steigerende hengsten tegen over elkaar - een leidhengst met zijn rivaal - is bekend. Er zijn allerlei manieren waarmee paarden hun rang in de hiërarchie aan elkaar duidelijk maken. Jonge, onderdanige Koniks happen bijvoorbeeld lucht als een dominante hengst of merrie dreigend op hen afkomt. Ze zeggen daarmee: doe me niks, want ik ben onderdanig. Ook typisch is het gedrag van de hengsten bij een keutelhoop. Zodra een ondergeschikte hengst de hoop aanvult met nieuwe keutels is de dominante hengst er gelijk bij om zijn keutels en zijn urine er overheen te laten gaan. Alles draait om zijn geur. Let maar eens op hoe vaak een leidhengst met zijn neus boven de keutelhoop hangt en het zaakje goed onder controle houdt. Koniks helpen elkaar ook als het moet. Bij een bevalling gaan ze om

de merrie in kwestie heen staan en schermen ze haar af. Een keer is zelfs gezien dat een oudere merrie met haar voorhoef van voren naar achter over de buik van de barende merrie streek.

Koniks en mensen

Verwilderde Koniks zijn voor mensen prachtig om naar te kijken. Ze doen immers meer dan alleen maar suf wat grazen. Vaak geven ze spectaculaire life-voorstellingen weg, waar geen natuurfilm aan tippen kan. De mooiste observaties doe je wanneer je afstand houdt en rustig de tijd er voor neemt. Ofschoon je dan geen lijfelijk contact met de paarden hebt, onderga je een indrukwekkend staaltje van paarden-gedrag op een bepaalde manier toch heel lijfelijk. Het laat je niet onberoerd. Veel mensen zijn nog niet vertrouwd met een dergelijke benadering van paarden. Ze kennen alleen de omgang zoals op maneges en kinderboerderijen, inclusief het voeren en knuffelen. Zo willen ze ook met Koniks omgaan. Dat kan dus niet. Want worden Koniks gevoerd en geaaid, dan dringen ze zich aan mensen op. Net zoals ieder ander (tam) paard zou doen, met de bedoeling wat lekkers te krijgen. Het verschil is echter dat de Konik paarden niet vaststaan in een box, maar vrij rondlopen, net als wij.

In onze ogen worden Koniks door te voeren brutaal. Maar wat is er in de ogen van de Koniks aan de hand? Ze bekijken mensen door Konik-ogen. Ze kijken in rangen en standen, wie is onderdanig en wie dominant. Een wezen dat zijn voedsel afstaat, dat moet wel een heel erg onderdanig schepsel zijn, zo 'redeneert' Konik, daar durf ik wel bij te komen. Dan is het met de schuwheid snel gedaan. Iets dergelijks geldt ook voor aaien. Wanneer Koniks elkaars vacht krauwen, dan is het paard dat met krauwen begint meestal de onderdanige. Dus wie met aaien begint, kan nagaan wat zijn positie in de ogen van een Konik is

De juiste omgangsvorm

De juiste omgangsvorm met Koniks is kort gezegd: Afstand houden. Met rust laten. Niet aaien, niet voeren. Intimiteit vinden de paarden bij elkaar, daar hebben ze geen mens voor nodig. Voedsel vinden ze in de natuur, dus dat hoeven we ook niet voor ze aan te slepen. En wij? Wij moeten de intimiteit met een dier gewoon elders zoeken.

Hettie Meertens,
Stichting Ark

NOG EVEN TERUGBLIKKEN.....

Zondag 9 april. WEIDEVOGELWANDELING.

Ruim dertig deelnemers genoten, telden, luisterden naar weidevogels. Onder leiding van Grad Smets werd gekeken naar het gedrag van kieviten, een enkele grutto en wulp. We zagen het spel van alarmeren, verdedigen en weggagen van alles wat een gevaar vormt voor eieren en kuikens. Prachtig is te zien hoe vogels hierin samen werken en niet alleen maar vogels van de eigen soort. Bij gevaar werken kieviten en grutto's eensgezind samen.

Kortom een prachtige morgen met een enthousiaste gids en deelnemers.

Dinsdag 25 april. ALGEMENE LEDENVERGADERING.

Jammer dat er niet meer waren. 11 leden bezochten onze Algemene Ledenvergadering en misten daarmee een enerverende discussie over het wel en wee van onze vereniging. Uitgebreid werd stil gestaan bij het werk van onze werkgroepen. Het succes van het weidevogelproject, het enthousiasme van onze jeugdleden en hun begeleiders en alle andere projecten waarmee we bezig zijn. Lang werd gesproken over het project vloeivijvers Waterleiding en het recreatief fietspad door de Heldense Bossen.

Financieel is onze vereniging gezond en hoefde de contributie wederom niet verhoogd te worden. De vergadering was zo enerverend dat we de pauze vergaten en pas ruim na tien uur de vergadering afsloten. Meer hierover in de notulen van deze vergadering in een volgende Kijk Op.

Zondag 7 mei. VOORJAARSWANDELING BEESELS BROEK

“Zo dichtbij, zo mooi en toch zo onbekend“. Dit zijn de karakteristieken van dit landelijke gebied tussen Beesel en Swalmen.

38. Grote bonte Specht
(mannetje)

Harry Boumans had weer voor iets bijzonders gezorgd. Op dit gebied geweten door ons lid Mart Christiaens had Harry zich verdiept in de geschiedenis van deze oude Maasarm, het hele gebied doorkruist en een schitterende route uitgezet. Onze wandeling begon in de oude kern van Beesel en bracht ons naar het kasteel van Beesel. Bij deze idyllische kasteel-hoeve ligt een arboretum. Een verzameling boomsoorten bijeengebracht vanuit de hele wereld. De wandeling voerde ons verder langs en door een glooiend landschap waarin de invloed van de stroom van de vroegere Maas duidelijke

zijn sporen heeft nagelaten. Langs en door broekbossen, door velden van, helaas uitgebloeide, bosanemonen en begeleid door zang van ontelbare vogelsoorten. Een hele tijd hebben we staan te kijken naar activiteiten van de bonte specht die zich met een kijker goed liet bespioneren. Het gebied wordt helaas straks enigszins verstoord door de aanleg van de A73 die aan de rand van dit prachtige gebied zal worden aangelegd.

Kortom een schitterende, zonnige ochtendwandeling door een bijzonder gebied. 9 deelnemers genoten met ons mee. Een van deze deelnemers was een inwoner van Beesel en hij wist vooral historisch gezien een extra dimensie aan deze wandeling toe te voegen.

Math Ghielen

Zondag 21 mei. WANDELING “KONINGSSTEEN” THORN.

Harrie Senden was op deze zondagochtend onze gids en bracht ons “binnendoor” naar Thorn. In zijn inleiding vertelde Harrie dat “De Koningssteen” een gebied is dat ontstaan is na grootschalige zand en grindwinningen. Het vormt een onderdeel van het z.g. Grensmaas gebied. Een aangesloten gebied langs en in de winterbedding van de Maas dat in zijn geheel als natuurgebied zal worden aangewezen.

De Koningssteen is een schiereiland dat ligt op de grens met België en dat overbleef nadat de ontgrinders vertrokken. Het is omgeven door Maasplassen en vormt straks met de Belgische Maasplassen een groot natuurgebied.

De Koningssteen is niet aangeplant of speciaal ingericht. De eerste beheerders waren mensen van de “Stichting Ark”. Deze Stichting verbood elk menselijk ingrijpen. Het beheer van dit gebied lieten zij over aan een kleine kudde Konikpaarden en enkele Heck-runderen.

Alle begroeiing is spontaan opgekomen en is als zaad aangevoerd door de Maas of door vogels. Hierdoor vinden we er een rijke variatie aan flora en fauna. Het hele gebied is door zijn gevarieerdheid van open gebieden, vennen en broekbossen een verademing om door te wandelen. Tijdens onze tocht liet het aanvankelijke waterzonnetje verstek gaan en maakten een paar fikse regenbuien er weliswaar een natte maar toch bijzondere tocht van. Voor liefhebbers van ruige natuur is dit gebied een aanrader. Neem dan wel Harrie Senden als gids mee, een kenner bij uitstek.

Momenteel is het gebied van Natuurmonumenten.

Zaterdag 3 juni. DAGWANDELING NAAR HET DAL VAN DE WORMS

Als er al iets traditie is in onze vereniging dan is dit toch wel de jaarlijkse dagwandeling. Al ruim twintig jaar trekken we er met zo'n dertig tot vijftig deelnemers jaarlijks met een bus op uit om een hele dag te wandelen en te genieten van natuur en cultuur.

Bijna allemaal deze tochten zijn voorbereid door Harry Boumans en vooral niet te vergeten door zijn vrouw Leontien. Puttend uit de rijke ervaring die zij hebben door hun vele wandelingen en fietstochten wordt er elk jaar weer een keuze gemaakt waarbij ondergetekende een bescheiden rol als klankbord vervult.

De laatste jaren werden vooral Limburgs meest bekende riviertjes zoals de Geul en de Gulp bezocht. Dit jaar werd de keuze gelegd op het grensriviertje de Worms oftewel Der Wurm, zoals ze in Duitsland zeggen. De Worms ontspringt ergens in de buurt van Aken en stroomt deels als grensriviertje via Kohlscheid, Herzogenrath, Kerkrade en het Limburgse Rimburch richting Roer waarin het uitmondt.

Onze wandeling begon op het binnenplein van historische "Rolduc". Het huidige klein- en grootseminarie van het Bisdom Roermond.

Deze keuze was niet toevallig, immers in Rolduc is door de toenmalige bewoners, paters en priester in opleiding, de eerste grootschalige kolenwinning ontstaan en tijdens onze wandeling gingen we kennismaken met enkele historische winplaatsen van kolenlagen die aan de oppervlakte lagen.

Na de afdaling vanaf Rolduc, door zijn statig park, naar het Duitse Herzogenrath, alwaar we voordat we aan de grote wandeling begonnen, nog even een koffiepauze namen.

Direct nadat we de bebouwing van Herzogenrath verlieten begint een uniek natuurgebied. Dit diep uitgesneden dal van de Worms is een werkelijk schitterend natuurgebied van nauwelijks 1500 meter

breed en ligt midden tussen stedelijke bebouwing. Van deze bebouwing is in het dal niets te merken. Je waant je echt midden in een oernatuur.

Centraal in deze wandeling bleef de Worms. Dan weer eens niet zichtbaar, dan weer lopend dicht langs de oever. Een afwisselend landschap met hoogtes en dalen, open stukken en dichte begroeiing. In de steile oevers aan de oostzijde van de Worms zijn nog sporen van de steenkoolwinning middels putten en stollen te zien. De steenkoollagen liggen hier vrijwel aan de oppervlakte en zijn hier en daar nog goed te zien.

Steeds weer kwamen we terug bij de Worms. In een weiland aan de oever hebben we in de schaduw van enkele oude wilgen onze lunch genuttigd en hebben sommigen even een “uiltje” geknapt om bij te komen van alle indrukken en, mogelijk, van vermoeidheid.

In het vervolg van onze wandeling bezochten we na een fikse klim de burcht “Willhemsstein”. Het kasteel is een ruïne met daarin een openluchttheater gevestigd. Het poortgebouw is echter nog helemaal intact en straalt een middeleeuwse sfeer uit. Langs met beuken begroeide “mijnsteenbergen” een kronkelende Worm, vennen en enkele fikse beklimmingswegen terug naar Herzogenrath, nadat we nog een korte picknickstop hadden gehouden waarin het inmiddels overbekende traditionele Franse kaasje van de voorzitter rond ging. In Herzogenrath werd nog even op een terras genoten van iets fris, een ijsje of een lekkere pils, waarna tegen half vijf de bus ons weer huiswaarts bracht. Voldaan, moe en vol nieuwe indrukken sloten we tegen zessen deze schitterende dag af ons alvast weer verheugend op de dagtocht van 2001.

Harry, alweer bedankt voor alweer een schitterende dag.

Math. Ghielen.

GESCHIEDENIS VAN EEN KANAAL TUSSEN PEEL EN MAAS **deel 2**

De scheepvaart op het kanaal

De betekenis van de scheepvaart op het Afwateringskanaal is altijd gering geweest. De schepen konden alleen varen tussen de Noordervaart en de Napoleonsweg (een traject van slechts 7 km), het derde kanaalpand (van de Napoleonsweg tot de uitmonding in de Maas) is nooit ingericht voor de scheepvaart. Door het beperkte profiel (2,50 m) en de geringe diepte (1,30 m) kon alleen de kleine scheepvaart gebruik maken van het kanaal. Het Bijzonder Reglement van Politie voor het kanaal (uitgegeven door Koning Willem III in 1880) liet schepen toe tot een lengte van 24 meter en een diepgang van 1 meter. De stoomvaart op het kanaal was verboden. De geringe omvang van de scheepvaartbeweging op het kanaal blijkt ook uit de jaarverslagen van de Rijkswaterstaat. In 1894 gingen 218 schepen met een gezamenlijke inhoud van 13.842m³ door de sluis bij Meijel. In 1914 was het aantal schepen gedaald tot 131. De doorgang bij de sluis van Neer was nog kleiner. In 1894 en 1914 passeerden hier respectievelijk 82 en 63 schepen. De schepen vervoerden voornamelijk meststoffen, steenkool, turf en hout voor het verpakken van turfstrooisel. Bij de Napoleonsweg bevond zich een losplaats waar de vervoerde goederen werden overgeladen. Van een belangrijke economische functie van het kanaal kan dus niet gesproken worden. In vergelijking met bijvoorbeeld de Zuid-Willemsvaart is de omvang van de scheepvaart op het Afwateringskanaal minimaal geweest.

Ondanks de geringe scheepvaart werden herhaaldelijk werkzaamheden uitgevoerd om het kanaal te verbeteren. In de periode 1884-1886 werden de houten sluizen afgebroken en door stenen vervangen. De nieuwe sluizen, met een doorvaarbreedte van 5,50 meter, kregen bakstenen sluishoofden met daartussen schutkolkmuren met

een lengte van 40 meter. De sluizen werden bediend door sluiswachters die op voordracht van de Commissaris van de Koning in het Hertogdom Limburg werden benoemd door de Minister van Binnenlandse Zaken. Zo werd op 11 maart 1862 Jan Baptiste van Heugten tot sluiswachter van de sluis bij Neer benoemd. Hij ontving hiervoor een jaarlijkse beloning van 380 gulden en mocht tevens vrij wonen.

In 1878 verzocht de gemeenteraad van Roermond aan de Tweede Kamer om het Afwateringskanaal te verruimen en in zijn geheel geschikt te maken voor de scheepvaart.

De achtergrond hiervan was dat er nog steeds geen grote, rechtstreekse scheepvaartverbinding was tussen de Zuid-Willemsvaart en de Maas. De Noordervaart was niet voltooid en op het Afwateringskanaal was alleen scheepvaart mogelijk tot aan de Napoleonsweg. Een scheepvaartkanaal tot aan de Maas zou voor de ontwikkeling van de stad Roermond van groot belang kunnen zijn. Ondanks steun van Gedeputeerde Staten van Limburg en de Kamer van Koophandel en Fabrieken in Roermond is dit plan nooit gerealiseerd.

De geringe diepte van het kanaal leidde vaak tot moeilijkheden voor de scheepvaart. Nadat in 1889 gebleken was dat delen van het kanaal waren dichtgeslibd, werden baggerwerkzaamheden uitgevoerd om de diepte van het kanaal te vergroten tot 1,50 meter. In 1900 moest weer gebaggerd worden om de diepte op peil te brengen.

De strijd over het afwateringsprobleem.

Ondanks de stellige toezegging van het Rijk dat het graven van het kanaal de afwatering van de moerasgronden rond Helden, Neer en Kessel zou verbeteren, was de afwatering eigenlijk alleen maar verslechterd. De oorzaak hiervoor lag in het gebruik van het kanaal door de scheepvaart. Doordat het water in het kanaal tamelijk hoog opgestuwd moest worden om scheepvaart mogelijk te maken werd

afwatering van de omliggende gronden in feite onmogelijk gemaakt, het peil van het kanaal was daarvoor te hoog. Het is begrijpelijk dat de gemeentebesturen van Helden, Meijel en Neer zeer teleurgesteld waren over deze gang van zaken. Medewerking aan de aanleg van het kanaal (door het voor een zacht prijsje afstaan van de benodigde gronden) was immers verleend in de verwachting dat het kanaal de gemeenten profijt zou brengen door ontginning van hun woeste gronden mogelijk te maken.

Tussen 1860 en 1932 ontwikkelde zich tussen de gemeente Helden en het Rijk een omvangrijke penningstrijd over het afwateringsprobleem. De gemeente wendde zich in deze periode met talrijke brieven en rekestten tot de Gedeputeerde Staten van het Hertogdom Limburg, de Ministers van Binnenlandse Zaken, Verkeer en Waterstaat en van Handel en Nijverheid.

Nadat correspondentie met deze instanties niets had opgeleverd, richtte de gemeenteraad van Helden zich in 1863 rechtstreeks met een rekest tot de Koning, waarin werd geklaagd over de hoge opstuwing van het water van het kanaal.

Het enige middel om een behoorlijke afwatering van de moerasgronden mogelijk te maken, was volgens de gemeente het aanleggen van een sloot langs het kanaal. Nadat in 1867 nog steeds geen antwoord was ontvangen op het rekest aan de Koning, werd de Minister van Binnenlandse Zaken als volgt gewezen op de onhoudbare situatie: "Thans staan er honderden bunders zowel eigendom van de Gemeente als van particulieren onder water en indien niet spoedig in de afwatering voorzien worde, zal de schade die onregtmatig aan de ingezetenen van Helden en Kessel berokkend wordt onberekenbaar zijn". Rijkswaterstaat vond dat het verzoek van Helden geen reden kon zijn om zich "alleen voor een geheel lokaal belang 'grote uitgaven te getroosten. Uit den brief van het bestuur zou men verder haast kunnen opmaken', aldus de Rijkswaterstaat, "dat bij den aanleg van het kanaal aan de gemeente Helden een verbetering harer gronden door dit werk voorgespiegeld was. Dit is moeilijk aan te nemen. Het afwateringskanaal dient toch alleen voor de afvoer van overtollig water uit de Noordervaart naar de Maas. Bij den aanleg van het kanaal was er zeker geen sprake van verbetering der gronden onder Helden. Van de honderden hectaren akker, wei, bossen en heide, die door den hoogen waterstand onbruikbaar zouden worden gemaakt, moet men geen te hooge gedachten koesteren. Een overstrooming gedurende het grootste gedeelte van het jaar, door kanaalwater, van al die zogenaamde vruchtbare gronden bestaat alleen in de verbeelding van het gemeentebestuur".

Ook de (geringe) belangen van de scheepvaart werden ten tonele gevoerd om het verzoek van de gemeente Helden af te wijzen: "een ernstig bezwaar is dat om op het afwateringskanaal te kunnen lozen, het peil van dat kanaal met ongeveer 30 cm zou dienen te worden verlaagd, daar anders geen lozing mogelijk is, en zoodanige peilsverlaging kan niet worden toegelaten zonder belemmering van de scheepvaart op dat kanaal. Verlaging van het kanaalpeil en vernieuwing der sluizen op dieperen grondslag zou een afdoend

maar hoogst kostbaar middel blijken, de zaak waarschijnlijk niet waard. Gelijk bezwaar levert het graven van een bermsloot op".

Dat het Rijk het gemeentebestuur van Helden niet erg serieus nam blijkt uit de volgende passage: Een uiteenzetting van het nut eener eventuele verbetering van het zijkanaal is thans niet meer aan de orde en het doet er ook weinig toe of het gemeentebestuur van Helden daarvan al of niet overtuigd is".

Het resultaat van de discussie tussen het Rijk en de gemeente Helden was dat alles bij het oude bleef. Rijkswaterstaat ondernam niets om het afwateringsprobleem op te lossen.

In 1918 laaide de strijd over de peilverlaging van het kanaal opnieuw op. De gemeente wees andermaal op de wateroverlast door het kanaal en stelde voor om door uitdieping van het kanaal het waterpeil met 60 cm te verlagen of een nieuwe afwateringssloot parallel aan het bestaande kanaal te graven. De gemeente kreeg wederom nul op het rekest. De minister van Binnenlandse Zaken maakte zelfs bezwaar tegen het beschikbaar stellen van een ambtenaar van het rijk om de gemeente behulpzaam te zijn bij het ontwerpen van de plannen.

In de twintiger jaren traden nieuwe ontwikkelingen op die ook het kanaal raakten. De brandstoffenvoorziening in Nederland was nijpend geworden en de exploitatie van de kolenvelden in de Peel leek zeer nabij. In een van de rapporten werd het volgende toekomstbeeld geschetst: Alsdan zullen zich in die Peelstreek, naar moet worden verwacht, geleidelijk een bedrijf en een dichtheid van bewoning ontwikkelen, als waarvan Zuid- Limburg thans een voorproef en het Ruhrgebied een volledig beeld te aanschouwen geven. Daartoe moet die streek worden gerukt uit haar toestand van verlaten woestenij; zij moet worden ontgonnen, bewoonbaar gemaakt en bewoond. Eene kern van inheemsche bevolking moet zich ontwikkelen alvorens de groote industrie komt. De verbetering van de afwatering der gronden is daarbij een eisch, waarvan voor alles de aandacht moet worden geschonken",

In een voorlopig rapport over de afwatering en kanalisatie van de Peel werd voorgesteld een Peel-waterschap op te richten. Voor de directe afwatering van de Peel werd rondom het hoge plateau in het zuidelijk deel van de Peel een kanalenstelsel ontworpen, dat in open verbinding zou staan met de Zuid-Willemsvaart en het nog aan te leggen kanaal van Wesseem naar Nederweert. Bij de plannen voor de afwatering werd er van uitgegaan dat het Afwateringskanaal al een belangrijke functie vervulde. Ook in de toekomst zou het voor de hand liggen het Peelwater zoveel mogelijk naar de Maas bij Neer af te voeren. De lage ligging van het Maasdal gaf daartoe alle gelegenheid. Maar bij een verruimde afwateringsfunctie van het kanaal bleef het niet. Ook voor het transport van de in de Peel te ontginnen kolen moesten voorzieningen getroffen worden. De gedachten gingen daarbij uit naar de aanleg van een groot scheepvaartkanaal, waarvan een gedeelte van het tracé gesitueerd werd ter plaatse van de uitmonding van het Afwateringskanaal. Om kolenvaart met schepen van 2000 ton mogelijk te maken zou dit deel van het kanaal flink uitgebreid moeten worden.

Enkele jaren later werd de kolenexploitatie van de Peel al niet meer zo urgent geacht. Besloten werd de kanaalplannen aanmerkelijk te versoberen en van een nieuw kanaal voor de kolenvaart af te zien. Wel werden de twee open verbindingen van de ringvaart van de Peel met de Zuid-Willemsvaart en het kanaal Wessem-Nederweert onveranderd aangehouden. De toestand van het Afwateringskanaal bleef voorlopig ongewijzigd.

De sluiting van het kanaal voor de scheepvaart

In 1925 verklaarde de Minister van Verkeer en Waterstaat zich bereid om, nadat het kanaal Wessem-Nederweert zou zijn voltooid, en de scheepvaart van dit kanaal gebruik zou kunnen maken, het Afwateringskanaal bij de Noordervaart af te dammen. Het kanaal zou dan nog slechts voor de afwatering dienst behoeven te doen. Door de voltooiing van het kanaal Wessem-Nederweert in 1929 was het Afwateringskanaal niet meer van belang voor de scheepvaart. Deze kon nu eindelijk gebruik maken van een volwaardig scheepvaartkanaal tussen de Zuid-Willemsvaart en de Maas. Hiermee verviel ook het conflict tussen de afwaterings- en de scheepvaartfunctie van het kanaal.

Bij wet van 18 maart 1932 werd het Afwateringskanaal in beheer en onderhoud overgebracht bij de gemeente Helden. Het Rijk behield de bevoegdheid om in bijzondere omstandigheden water uit de Noordervaart af te laten op het Afwateringskanaal. Onmiddellijk na de publicatie van de wet in het Staatsblad verlaagde het gemeentebestuur het peil van het kanaal met een meter. De gemeente gaf tevens opdracht aan het Rijksbureau voor de Ontwatering tot het maken van plannen om ook de lager gelegen gronden te ontwateren. Overeenkomstig het advies van dit bureau werden hoofdlossingen verbeterd en enkele duikers lager gelegd. De lang gekoesterde wensen van de gemeente Helden gingen eindelijk in vervulling.

Slot

Terugblikkend op de controverse tussen het Rijk en de gemeente Helden kan vastgesteld worden dat Rijkswaterstaat nauwelijks oog had voor de afwateringsproblemen. De argumenten om de vele rekesten van de gemeente terzijde te schuiven waren nauwelijks steekhoudend. De scheepvaart op het kanaal stelde weinig voor en het transport van de vervoerde goederen kon gemakkelijk op een andere manier geregeld worden.

De stelling van Rijkswaterstaat dat de gemeente geen enkele belofte was gedaan over de afwatering van haar gronden is zelfs pertinent onjuist. Het in cultuur brengen van de woeste gronden rondom het kanaal is van meet af aan een van de doelstellingen van het kanaal geweest, hetgeen onder meer blijkt uit de volgende passage uit een brief van 21 juli 1854 van Gedeputeerde Staten van het Hertogdom Limburg aan Burgemeester en Wethouders van Helden: De uitvoering van dit alleszins nuttige werk zou de gelegenheid verschaffen om honderden, ja duizenden bunders heidegrond in vloeiveiden te kunnen veranderen; om honderden bunders moeras in vruchtbare weiden te kunnen herscheppen. De afwatering zoude een onfeilbaar middel opleveren tot droogmaking der moerassen tot op verren afstand van het te graven kanaal".

De diepere oorzaak van de problemen is echter dat de afwaterings- en de scheepvaartfunctie van het kanaal niet te combineren was. Het voor de scheepvaart benodigde hoge waterpeil maakte een behoorlijke afwatering van de natte gronden rond het kanaal bij voorbaat onmogelijk. Bij de aanleg van het kanaal is dan ook een niet rationele weg ingeslagen die de belangen van de hoger en lager gelegen gronden met elkaar in conflict bracht. Het zou waarschijnlijk beter zijn geweest als in plaats van het Afwateringskanaal direct een groter scheepvaartkanaal tussen Peel en Maas was aangelegd en de afwatering van de natte gronden van Meijel, Helden en Neer afzonderlijk was geregeld. De innerlijk tegenstrijdige conceptie achter het kanaal heeft tot vele problemen

geleid die pas werden opgelost toen het kanaal in 1932 voor de
scheepvaart werd gesloten.

Bert Mooren
Uit Rondon het Leudal
Wordt vervolgt

Schrijvers die aan deze Kijk Op meewerkten:

Harry Boumans
Jan van Enckevort
Math Ghielen
Hetty Meertens
Bert Mooren

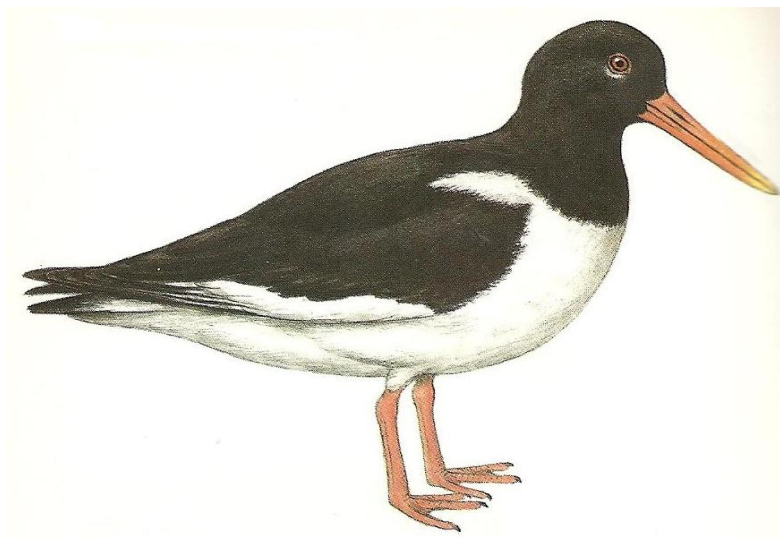
De volgende Kijk Op verschijnt 1 oktober 2000
Kopij hiervoor kunt u op diskette en/of papier vóór 1
september inleveren bij Sytske Venstra.

Kijk Op

1978

IVN Helden

Scholekster

Het IVN (vereniging voor natuur- en milieueducatie) is een landelijke vereniging die in 1960 is opgericht, met als doel het bevorderen van het natuur- en milieubesef, door middel van lezingen, excursies, wandelingen en natuuronderhoud.

Het IVN bestaat uit een aantal plaatselijke afdelingen, die op hun eigen manier deze doelstelling nastreven. IVN Helden is in 1978 opgericht.

Wilt u graag **lid worden** van het IVN Helden dan kunt u zich voor meer informatie en aanmelding wenden tot de ledenadministratie:

Sytske Venstra. Hoekerstraat 9B, 5987 AN Egchel. Tel.077-3060791.

Of via een van de andere bestuursleden.

Abonnementen kunnen elk moment ingaan en worden automatisch verlengd. Bij aanmeldingen na 1 september van het lopende jaar worden de contributie en het abonnementsgeld gehalveerd.

Opzegging schriftelijk, tenminste twee maanden voor het einde van het jaar bij de ledenadministratie.

Het lidmaatschap IVN lid:	€ 22,50 per jaar.
Huisgenoot lid:	€ 14,00 per jaar
Een abonnement op de Natuurgids	€ 13,50 per jaar.

Het mee doen aan onze wandelingen, excursies, dia- of thema avonden is voor iedereen gratis. Wilt u toch iets geven dan kan dat op

Banknummer: 14.19.26.961 van IVN Helden. O.v.v. gift.

“**Kijk Op**” is een uitgave van het IVN Helden. Dit blad verschijnt 4 keer per jaar in een oplage van 175 exemplaren. Kopij kunt u inleveren op diskette/E-mail of op papier bij de redactie van de Kijk Op. Svenstra@hetnet.nl

Data “Kijk Op”

Aanleveren kopij:	Verschijningsdata:
Voor 7 december	begin januari
Voor 7 maart	begin april
Voor 7 juni	begin juli
Voor 7 september	begin oktober

Website IVN Helden: <http://www.ivnhelden.nl>

Leden kunnen een account aanvragen voor het besloten gedeelte.

AGENDA
Okt-nov-dec 2000

Datum	Activiteiten	Blz:
Zo 8 okt	Vogeltrekwandeling Gidsen Vogelwerkgroep Vertrek 9.00 uur vanaf het IVN gebouw	-
? nov	Dialezing ?: wordt verder via de bladen bekend gemaakt. Aanvang 20.00 uur in het IVN gebouw	-
zo 24 dec	Winterwandeling Gids: Peter Maessen Vertrek 13.30 uur vanaf het IVN gebouw	-

Het IVN gebouw kunt u vinden op
Kloosterstraat 14
Helden

Inlichtingen over dit programma kunt u verkrijgen bij:
Peter Maessen
Tel: 077-4653761

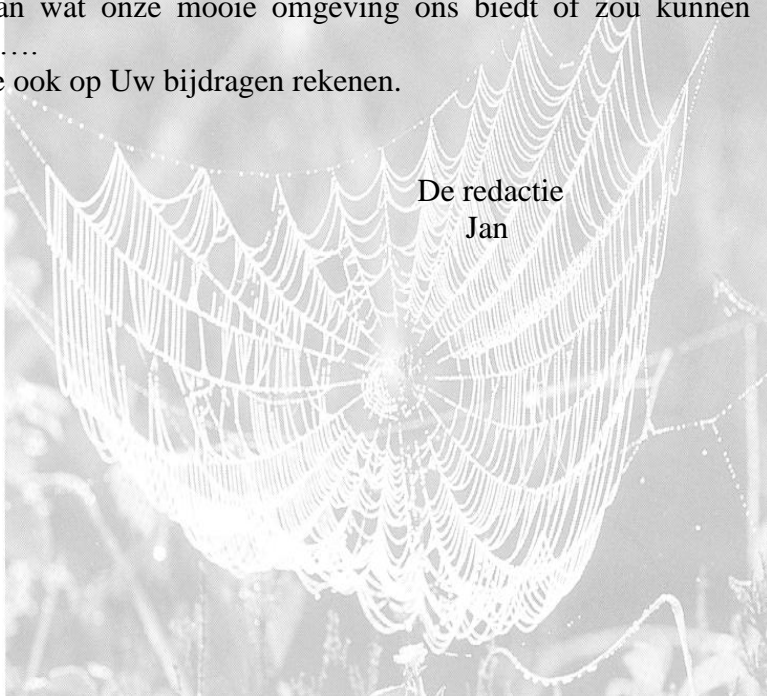

VOORWOORD

Bij de 19 de jaargang.

Voor U ligt het eerste nummer van jaargang 19. Dit betekent dat wij er samen met de leden-lezers-lezertjes in geslaagd zijn 18 jaargangen uit te brengen vol nieuws uit de natuur en onze vereniging. Een enkele keer ging dat slagen moeizaam, meestal liep het van een leien dakje. Laten we er met z'n allen voor zorgen dat we deze jaargang nog meer gaan zien als middel om elkaar op de hoogte te houden van wat onze mooie omgeving ons biedt of zou kunnen bieden als....

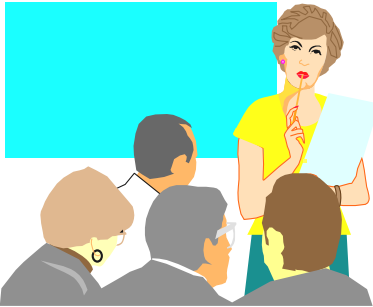
Mogen we ook op Uw bijdragen rekenen.

Kijk Op
Jaargang 19 nr. 1
Okt-nov-dec 2000

OPRICHTING WERKGROEP JAARPROGRAMMA

De samenstelling van het jaarprogramma is momenteel een van de bezigheden van het bestuur. In het wat verdere verleden bestond hiervoor een werkgroep, samengesteld uit leden uit alle geledingen van onze vereniging. De laatste jaren was het echter steeds moeilijker een groep leden bij elkaar te krijgen om het jaarprogramma samen te stellen. Het gevolg hiervan was dat het bestuur deze taak maar weer uitvoerde. In de bestuursvergadering van augustus jl. is echter besloten te trachten voor het jaarprogramma een vaste werkgroep op te richten.

Een werkgroep die niet alleen het jaarprogramma gaat samenstellen maar dit ook gaat begeleiden. Alle bestuursleden hebben zich verplicht minimaal een lid aan te dragen voor deze werkgroep. Het kersverse aspirant-bestuurslid Jan Jacobs zal deze nieuwe werkgroep gaan leiden.

Middels dit artikel wil ik belangstellenden oproepen die bereid zijn deze nieuwe werkgroep te willen versterken. De tijdsinvestering zal m.i. niet meer vergen als 5 tot 6 avonden per seizoen. **SAMEN KUNNEN WE DE DINGEN AAN** is ook hierin ons devies.

Math. Ghielen.

EEN "SMEEKBEDE" WERD VERHOORD.....

Een misschien wel een wat vreemde titel boven dit artikel. Toch wordt het zo wel gevoeld door het bestuur van onze vereniging. Na vele jaren achtereen op onze jaarvergaderingen min of meer gebedeld te hebben om bestuursuitbreiding mochten we, na bemiddeling van Grad Smets, de heer Jan Jacobs als aspirant-bestuurslid verwelkomen. Jan is een echte natuurliefhebber en heeft ons beloofd een zo goed mogelijke bijdrage te leveren aan het reilen en zeilen van onze vereniging. De familie Jacobs draagt het IVN een warm hart toe. Zijn vrouw Josefien is al enige jaren actief in onze jeugdwerkgroep.

Jan, van harte welkom binnen ons bestuur en graag wensen wij jou hierin alle succes toe en hopen op een plezierige samenwerking.

Math. Ghielen

NB. Er zijn nog meer aspirant -bestuursleden welkom!!!.

VERSLAG v.d. BOS EN KERKUILEN commissie 2000

De 15 nestkasten die door het IVN opgehangen zijn, werden 6 keer gecontroleerd.

Het resultaat: 10 nesten waren bewoont en wel door een:

eekhoorn (1x)

steenmarter (1x)

kauw (2x)

holeduif (3x)

bosuil (3x) waaruit totaal 7 jongen zijn voort gekomen.

IVN HELDEN 25 JAAR JONG.....

In 2003 zal onze vereniging haar zilveren jubileum vieren. Onze vereniging is opgericht op 28 aug. 1978 en zal dus vanaf 28 augustus 2003 een feestjaar vieren.

Om van deze viering een waar feest te maken voor zowel onze leden als voor de gemeenschap Helden zullen we tijdig met de voorbereidingen moeten starten. Vooral zullen we ideeën moeten ontwikkelen hoe dit heuglijke feit te vieren.

Het bestuur beraadt zich momenteel hierover en zal ook hiervoor een werkgroep willen oprichten die deze feestelijkheden gaat voorbereiden en uitvoeren.

Leden die al bij voorbaat hierover willen meedenken wil ik graag oproepen en dit kenbaar te maken bij onze secretaris.

LATEN WE ER MET Z'N ALLEN EEN FIJN FEEST VAN MAKEN.

Math. Ghielen.

The logo consists of the letters 'IVN' followed by the number '25'. The letters are rendered in a bold, green, sans-serif font with a thick black outline and a slight 3D effect, giving them a blocky appearance. The 'I' is a simple vertical bar, 'V' and 'N' are connected at the top, and '25' is a large, rounded number.

VERANTWOORDELIJKHEID BIJ GEBRUIK VAN IVN MATERIALEN.

Wie is nu verantwoordelijk voor schades en verlies van eigendommen van het IVN bij gebruik door leden?

Deze vraag stelden we ons tijdens een bestuursvergadering. Wie is verantwoordelijk als er buiten het gebouw van het IVN iets gebeurt met b.v. onze verrekijkers of telescoopkijkers?

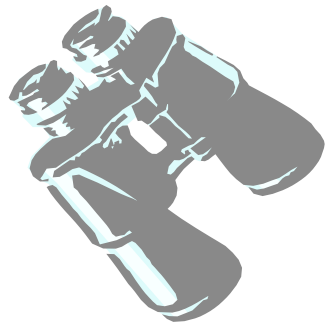
Wie komt op als er schade c.q. diefstal plaats vindt met goederen uit de groene winkel als deze zich buiten het gebouw bevinden. Is dan de vereniging of zijn de gebruikende leden aansprakelijk.

Deze vragen zullen wij voorleggen aan onze verzekeringsagent.

Goederen van het IVN die zich in het bebouw bevinden zijn verzekerd tegen brand, water en diefstal. Voor onze vereniging is een WA verzekering afgesloten. Leden die in opdracht van onze vereniging werken zijn hierdoor ook WA verzekerd.

Deze verzekeringen houden niet in dat de leden daarmee niet meer aansprakelijk zijn voor bijvoorbeeld geleende goederen van het IVN. Een eigen verantwoordelijkheid blijft.

Als meer duidelijk is hoe e.e.a. geregeld is zullen wij in KIJK OP hierop terugkomen.

Math. Ghielen.

VOOR DE JEUGD

Fijn dat je dit stukje leest. In elke Kijk Op is ook een plaatsje voor jou als lid van het jeugd IVN. Heb je iets heel spannends beleefd of iets heel moois ontdekt, schrijf het dan op een blaadje of teken het. Geef het aan een van de leiders of leidsters. Die geven het dan aan de redactie. Als je dit aan het lezen bent zit je al weer enkele weken op school. Het is al weer bijna herfstvakantie.

Heb je in de grote vakantie ook leuke dingen gedaan? Wandelingen gemaakt met je ouders? Misschien naar een ander land gegaan waar alles heel anders is?

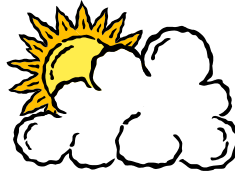
Hier was het niet veel dagen echt zomer, niet veel zonneschijn. Toen we weer in de klas zaten lachte het zonnetje ons uit. Lekker zitten puffen. In augustus heb je al kennis gemaakt met het IVN. Veel kinderen zijn al enkele jaren lid. Fijn! Wij zorgen er voor dat ook de nieuwe jeugd-IVN-ers het naar hun zin zullen hebben.

Tot ziens, Jan

JEUGD IVN. EXCURSIE DE HAMERT

Het was zondagmorgen 27 augustus toen we ons verzamelden bij het IVN gebouw. De jeugd IVN-ers van 12 jaar en ouder gingen met enkele begeleiders van de jeugdwerkgroep op stap.

Wolken en een heerlijk zonnetje boven onze hoofden: ik zie je wel. Augustus: de heide bloeit.

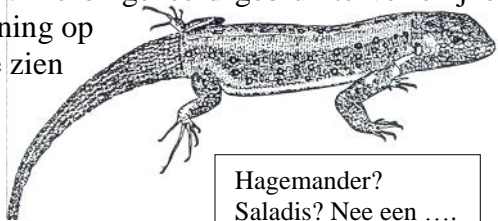
speelden niet, ik zie je

Rond de klok van negenen en reden naar landgoed de noorden van Arcen. In dit gebied

stapten we in Hamert ten werd enkele

jaren geleden een groot gedeelte van de ‘versleten’ heide afgeplagd. Ook de grazers die er ronddoelden deden hun werk. Het resultaat mag gezien worden. Aangekomen, trokken we al snel het gebied in. Na slechts enkele minuten lopen stonden we op een hoek van een prachtig bloeiend heideveld. Een golvend terrein met daarover uitgespreid een geweldig grote mooie kleurrijke deken. We waren stil. Als de heide bloeit..... Fantastisch.

We vervolgden onze tocht en verwerkten de indrukken. Gewapend met een verrekijker en op ontdekken ingestelde ogen trokken we verder. Er werd regelmatig gestopt om te genieten van een plantje een kevertje en om het luchtruim af te speuren. Dat speuren werd beloond. Een mooie bruine kiekendief kwam het over de heide dolende gezelschap even bekijken en vloog vervolgens met krachtige slagen verder richting Maas. Een van de jeugdigen zag een jonge hagedis of salamander? De omgekeerd gebruikte verrekijker bracht uitkomst. Aan de tekening op het ruggetje van het diertje te zien was het een hagedisje.

Hagemander?
Saladis? Nee een

Ook jonge padjes, even liefdevol opgepakt, kruisten onze wandelpaden. We waren inmiddels in de buurt van de vennen in de ‘kom’ van de Hamert. Het luchtruim, inmiddels grijzer geworden werd door een achttal kijkers afgespeurd: Daar is ie! Waar? Ik zie niks! Daar! Daar! Zie je doe dode berk? Links! Oh ja!. Ik zie hem, haar. Het was stil, heel stil. De stille heide.. De visarend op zoek naar prooi. Voor velen een eerste ontmoeting! We volgden de vogel enkele honderden meters en plotseling een hele draai en weg was ie...prooi? We hebben hem niet meer gezien. De dag kon niet meer stuk. De zon had inmiddels verloren. In de regen togen we huiswaarts. Buiten kant nat, inwendig een schat aan indrukken. Dank je wel de Hamert.

Jan

EN PLOTSELING STOND DAAR EEN REE

“En dit is nou mijn tuin...” zo begon Wim Maessen uit Grashoek zijn welkomstwoord. Met een weids gebaar wijzend naar zijn royale gazon, zijn boerentuin met dahlia’s en zijn vele andere bloemen.

“En dit zijn de hangende tuinen van Babylon (lees Grashoek)” doelend op de uitbundig bloeiende hangpotten aan het dak van zijn overdekt terras. Zijn tuin grenzend en eigenlijk overgaand in de bossen van de Belgenhoek/Marisberg diende als startpunt van onze avondwandeling op donderdag 13 juli jl., door een naar mijn mening een van de mooiste landschappen van Helden.

Het gebied Belgenhoek/Marisberg loopt parallel met de Helenavaart, begint bij de A 67 en eindigt in het Scherliet nabij Meyel. Een landschap met afwisselend gemengde bossen, een half open coulissen landschap met ruigtes en landerijen en natuurlijk de schitterend gelegen, door oude bomen omzoomde Helenavaart. Door dit landschap loodste ons deze avond Wim Maessen en Ber Geuyen. Beiden verknocht aan dit gebied en enthousiaste vertellers. De bossen van dit gebied zijn erg gemengd en verre van eentonig. Met name door de gevarieerdheid van deze bossen zijn ze rijk aan vogelsoorten.

De wandeling voerde eerst door deze bossen om daarna over te gaan naar een soort van parkachtig landschap langs de Helenavaart. Langs dit oude kanaal hangt een bijzondere sfeer en een tijdje hebben we dan ook staan mijmeren over de schoonheid van dit natuurgebied, hangend over de leuning van een koebrug en hopen op de blauwe schicht van een ijsvogel. Onze wandeling voortzettend voerde deze ons het meer open gebied van de “Kwakvorst “ in.

Dit deel van de wandeling gaat door een gebied van landerijen, afgewisseld met kleine en grotere bosschages waardoor er een, vooral bij avondlicht, enorme dieptewerking optreed.

Plotseling stond ie daar. Een pracht van een ree, aandachtig

luisterend en kijkend naar onze groep. Hij liet zich uitgebreid bekijken om even later statig in het struikgewas te verdwijnen.

Telkens weer een enorme beleving als je deze dieren in de natuur tegenkomt. Onze

groep was diep onder de indruk van dit mooie landschap en iedereen genoot volop. Het laatste gedeelte van de wandeling liep langs rijk begroeide wegbermen met een keur aan wilde planten. Helaas ben ik de soortnamen alweer vergeten. Ik moet me dit maar eens gaan opschrijven de volgende keer. Ik ben tijdens zo'n wandeling nou niet een voorstander dat iedereen GSMetjes bij zich draagt, doch deze avond kwam zo'n ding toch van pas. "Lusten jullie koffie" vroeg Wim toen we nog een halve kilometer te gaan hadden. "Dan bel ik Nel, mijn vrouw, even op dat ze het water alvast opzet".

Teruggekeerd in Wim zijn tuin stond de koffie klaar en hebben we nog een half uurtje nagenoten van een prachtige avond en een mooie wandeling. Wim en Ber (en natuurlijk Nel) namens de 12 medewandelaars, bedankt voor deze fijne wandeling.

Math Ghielen

GENIETEN LANGS DE SCHWALM

Ik weet dat de Maas en de Rijn in vele toonaarden zijn bezongen en hun schoonheid geroemd. Of dit ook van de Schwalm gedaan is weet ik niet maar verdiend heeft ze dit wel.

De Schwalm en misschien nog meer de 44 watermolens stonden centraal in de jaarlijkse fietstocht van onze vereniging. Dit keer uitgezet en van bijna professioneel aanvullende gegevens voorzien door Harry en Leon Boumans. Een fietstocht die niet traditioneel vanaf het IVN gebouw van start ging maar vanaf Brünnen in Duitsland. In de dagen voor 23 juli jl. kreeg ik misschien wel vijftig telefoontjes van mensen die inlichtingen wilden over de route of de routebeschrijving graag gestuurd kregen omdat ze op deze bewuste zondag verhinderd waren.

Harry had honderd routebeschrijvingen “op voorraad” en deze werden alle bij het IVN gebouw en bij het startpunt in Brünnen aan belangstellenden uitgereikt. In de dagen hierna zijn er meer dan vijftig exemplaren verstuurd en uitgegeven.

Zonder nu al te chauvinistisch te zijn zullen zeker 3 tot 4 honderd mensen deze tocht intussen gefietst hebben.

Deze route waarin naast de Schwalm de vele watermolens centraal stonden is alleszins de moeite waard. Zij voert door verstilde landschappen, idyllische dorpjes zoals Luttelforst, Schwaam, Beeck en Brünnen zelf en natuurlijk veel langs de meanderende Schwalm zelf die vaak zijn weg zoekt door meer dan schitterende natuurgebieden.

Toch was de Schwalm eigenlijk niet het uitgangspunt voor Harry en Leon. Veel meer raakten zij geboeid door de vele watermolens die de boorden van dit riviertje en zijn zijbeken sierden. In vele voorbereidende fietstochten zochten zij alle nog bestaande molens op en verbonden ze middels deze fietsroute aan elkaar. Molens nog in oude staat, geheel of gedeeltelijk verbouwd en/of gerestaureerd

sieren dit oude landschap. Soms prachtig gelegen zoals de Molzmuhle, de Luttelforster Muhle en bovenal de twee molens aan een grote molenvijver bij Tuschenbroich, soms vervallen of te modern verbouwd. Harry en Leon zochten al deze molens op en schreven er een verhaal bij. Gegevens kregen zij uit literatuur of tekenden zij op uit gesprekken met de huidige bewoners of zo maar een voorbijganger. Voor de liefhebber zijn deze gegevens bij het IVN verkrijgbaar.

Ik heb deze route nu twee keer gefietst en tijdens het schrijven van dit artikel kreeg ik soms de neiging de route bijna kilometer voor kilometer te beschrijven en jullie te wijzen op al het moois dat er te zien en te beleven viel. Ik doe dit toch maar niet en geef iedereen de goede raad deze ontdekkingen zelf te gaan doen. Honger en dorst hoeft er niet geleden te worden. Veel van de genoemde watermolens zijn in gebruik als cafe/restaurant en hebben vaak prachtig gelegen terrasjes.

Kortom, een “meesterstuk” van de uitzetters en een “must” voor alle fiets- en natuurliefhebbers.

Harry en Leon “hartstikke bedankt” .

Math. Ghielen.

NB. De route is nog verkrijgbaar in de Groene Winkel van het IVN Helden.

HET AFWATERINGSKANAAL

Landschappelijke en natuurwetenschappelijke aspecten (deel 3)

Inleiding.

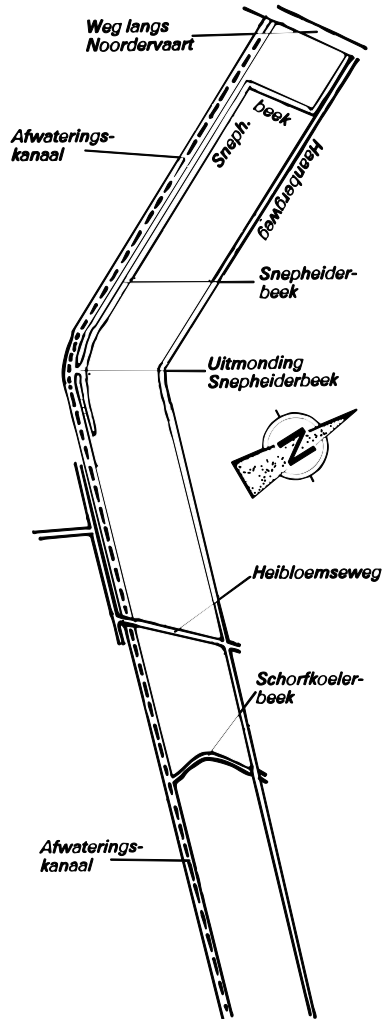
In deel 1 en 2 over het afwateringskanaal (zie vorige Kijk Op's) heeft Bert Mooren aandacht besteed aan de ontstaansgeschiedenis van dit kanaal en aan de wijze waarop dit kanaal tot 1932 werd gebruikt. Duidelijk toont hij aan dat aan het ontwerp tegenstrijdige doelstellingen ten grondslag lagen en dat de uiteindelijke constructie dit kanaal ongeschikt maakt om meerdere doelstellingen tegelijk te realiseren. Het kanaal moest dienen voor afvoer van overtollig water van de Peel en van de Noordervaart. Het moest tevens diep genoeg zijn voor schepen met een diepgang van 150 cm. En bovendien - en niet in de laatste plaats - moest dit kanaal de mogelijkheid bieden moerassige gronden in het grensgebied van Meyel, Helden, Roggel en Neer te ontwateren zodat deze gronden vervolgens in cultuur gebracht konden worden. Strikt genomen was deze driedelige opzet best te realiseren, maar niet met een kanaal waarin omwille van de scheepvaart het kanaalpeil zo hoog moet worden gehouden dat de afwatering van omliggende gebieden onmogelijk wordt. Prutswerk van de ingenieurs van Rijkswaterstaat; 'de kanaalbodem ligt veel te hoog' zou het harde, onverbiddelijke en misschien ook wel voorbarige oordeel zijn geweest in een tijd als de onze waarin de gezagsverhoudingen anders liggen en de technische en budgettaire mogelijkheden onvergelijkbaar veel groter zijn.

In 1932 werd het kanaal voor de scheepvaart gesloten en werden beheer en onderhoud ondergebracht bij de gemeente Helden. Het gemeentebestuur verlaagde het kanaalpeil en liet voorzieningen treffen ten bate van de afwatering van ook lager gelegen natte gronden. Eindelijk bood het kanaal de mogelijkheid tot ontwatering waarnaar de omringende gemeenten zo lang reikhalzend hadden uitgezien.

Huidige toestand.

Het afwateringskanaal is de naam kanaal eigenlijk niet meer waardig. Het kanaal is sinds 1932 niet meer dan een diepe brede geul in het landschap met op de bodem wisselende, van het seizoen afhankelijke, maar toch altijd relatief geringe hoeveelheden water.

De oevers zijn opgehoogd met het materiaal (lichtgekleurd-zand) dat bij het graven van het kanaal, en later bij het periodiek uitdiepen vrij kwam. Nog goed zichtbaar is op dit moment op een aantal plaatsen het zand dat bij de laatste schoonmaakbeurt (1982) met de modder op de oevers of tegen de taluds werd gedeponerd.

„Bovenloop“ van Afwateringskanaal met uitmondning van Sneph. beek en Schorfkoelerbeek

De begroeiing van de opgehoogde en brede zuidelijke oever heeft zich in de loop van vele jaren kunnen ontwikkelen tot een smalle strook eiken-berkenbos, die het kanaal verborgen houdt voor degene die hier onbekend is, maar de ligging en het tracé juist accentueert voor degene die van het bestaan van deze 'sloot' op de hoogte is. Op deze brede oever loopt een zandpad (over korte afstand zelfs een verharde weg) vanaf de oorsprong bij de Noordervaart tot aan de Napoleonsweg (bijna 10 km). Dit pad is door een smalle strook van dat eiken-berkenbos, vaak niet meer dan een rij aangeplante eikenbomen, van het kanaal gescheiden. Langs het eerste gedeelte van het kanaal, vanaf de oorsprong tot aan de uitmonding van de Snepheiderboek (zie tek.) is tussen de rij eikenbomen en het hier verlande kanaal nog vaag en met enige verbeeldingskracht het oude jaagpad zichtbaar waarlangs de schuiten vroeger werden voort getrokken. Op de zandige en voedselarme taluds langs het pad groeien over grote afstand massaal rijk vruchtendragende braamstruiken.

De oever aan de noordzijde is eveneens over grote afstanden begroeid, vooral met eik, berk en ratelpopulier. De vegetaties op beide oevers overschaduwden het kanaal grotendeels.

Aan beide zijden van het kanaal zijn de oorspronkelijk woeste natte gronden sinds 1932 in verhoogd tempo ontgonnen en als akker of als weiland in gebruik genomen. Op een enkele plaats langs een onbespoten en onbemeste afwateringsgreppel verraadt de kruidenvegetatie (met o.a. tormentil) het voedselarme en zure karakter van de oorspronkelijke gronden.

Hydrologie

Het eerste gedeelte van het kanaal, vanaf de Noordervaart tot aan de uitmonding van de Snepheiderbeek (zie tek.) is geheel verland. Vanuit de Noordervaart is geen aanvoer van water en het water uit de omgeving vloeit vanwege de hoge zandwallen aan weerszijden van het kanaal niet direct het kanaal in. Het water aan de noordzijde

wordt afgevoerd via de parallel lopende Snepheiderbeek. 's Zomers is de aanvoer via deze beek zeer gering, zodat het gedeelte vanaf de uitmonding van deze beek tot de uitmonding van de volgende beek, de Schorfkoelerbeek (zie tek.) dan zeer weinig water bevat, eigenlijk alleen kwelwater uit de hoge taluds. Het waterpeil is vaak niet hoger dan 10 cm. 's Winters voeren beide beken veel water aan: het waterpeil kan daardoor stijgen tot een meter.

Stroomafwaarts van de Schorfkoelerbeek is ook 's zomers enige aanvoer van water, zodat vanaf de uitmonding van deze beek de bedding van het kanaal altijd wel gevuld is.

Natuurwetenschappelijke waarde

Dit jaar ligt het kanaal er saai en zelfs een beetje troosteloos bij. De recente uitdieping heeft de bedding weer genormaliseerd ten koste van de franje-achtige randbegroeiing die een ondiep en verlandend water altijd vergezelt en tegelijk interessant maakt. De huidige aanblik doet niet vermoeden dat een gedeelte van het afwateringskanaal vanuit natuurwetenschappelijk oogpunt een zeer waardevol en tegelijk uniek stukje natuur is. En velen zou het ook voor de recente uitdieping ontgaan zijn dat dit gedeelte van het kanaal bijzondere plantenvegetaties herbergt als het gemeentebestuur van Helden niet aanstoot had gegeven aan medewerkers van het laboratorium van aquatische oecologie van de universiteit van Nijmegen. Ter verduidelijking is een kleine uitbreiding noodzakelijk.

Visvijver

Het gemeentebestuur van Helden heeft in 1976 het plan opgevat om een visvijver aan te leggen. De keuze is gevallen op een gedeelte van het afwateringskanaal van ca. 1200 m. lengte, en wel op het kanaalvak dat geheel verland is, dus vanaf de eerste sluis (bij de Noordervaart) tot vlak bij de uitmonding van de Snepheiderbeek (zie tek.). Een eindweegs 'stroomopwaarts' van deze uitmonding komt een dam. Het bekken tussen de sluis en deze dam wordt

aangevuld met water uit de Noordervaart tot ca. 30 m. + NAP. Waterverlies door verdamping en lekkage wordt gecompenseerd door periodieke inlaat van water uit de Noordervaart. Het bekken wordt tevoren uitgediept en de bosvegetatie wordt gerooid, behalve de eikenbomen. Tot zover de plannen.

Het Waterschap Midden-Limburg ziet geen technische belemmeringen en verwijst het gemeentebestuur van Helden voor toestemming en vergunningen naar Rijkswaterstaat en Gedeputeerde Staten van Limburg ¹). Nog voor Rijkswaterstaat de gelegenheid krijgt om te antwoorden op het ingediende verzoek om de benodigde vergunningen trekt de gemeente Helden in 1978 het verzoek weer in ²).

Wat was er gebeurd? Een kortdurende, maar zeer uitvoerige en inhoudelijk zeer interessante briefwisseling tussen medewerkers van het laboratorium voor aquatische oecologie van de universiteit van Nijmegen, met name Drs. H. Cuppen en de gemeenteraad van Helden, heeft het gemeentebestuur van deze plaats doen inzien dat uitvoering van de plannen voor de aanleg van een visvijver in juist dat gedeelte van het afwateringskanaal het bijzondere karakter van het daarop volgend kanaalvak zou aantasten.

Voedselarm versus voedselrijk

Geen ander dan de heer Cuppen zelf, of een van de andere betrokken medewerkers van genoemd laboratorium, kan beter uitleggen waarom de plantengroei in en langs het gedeelte van het kanaal vanaf de uitmonding van de Snepheiderbeek zo bijzonder is. Vandaar dat de heer Cuppen nu middels citaten uit zijn twee brieven aan de gemeenteraad van Helden het woord krijgt. In de brief van 18-3-1978 geeft drs. H. Cuppen een beschrijving van de eigenschappen van het water in het kanaal met de nadruk op het gehalte aan voedingszouten, en de consequenties daarvan op zowel de flora (plantenleven) als de fauna (dierenleven) in dat water. Bij de beschrijving wordt de term vrij voedselarm (mesotroof) meerdere malen gebruikt. Deze term houdt geen strikt oordeel in over de bio-

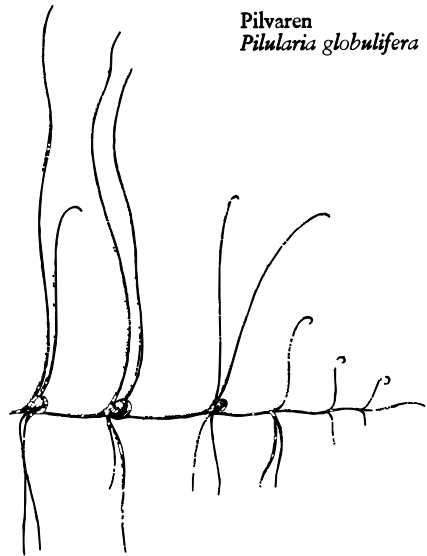
logische waarde van dat water. Wat wel waar is, en ook door drs. H. Cuppen vermeld wordt, is dat voedselarme wateren in Nederland zeldzaam worden en daarmee ook de vegetaties die zich in voedselarm water ontwikkelen. Dat is de belangrijkste reden voor de speciale aandacht die deze vegetaties krijgen. En bescherming van deze voedselarme milieus is noodzakelijk tenminste als men de handhaving van een rijk geschakeerd palet van milieutypes een nastrevenswaardig doel vindt.

Maar nu drs. H. Cuppen:

Het Afwateringskanaal, dat gelegen is op de grens van Noord- en Midden-Limburg wordt hoofdzakelijk gevoed door regenwater, dat vanaf de oorsprong gelegen bij de Noordervaart langzaam wordt afgevoerd naar de Maas. Dit water, dat van nature vrij voedselarm is, wordt plaatselijk verrijkt door zijsloten, die in het kanaal uitmonden. Deze zijsloten, die door landbouw- en weidegebieden stromen zijn verrijkt door inspoeling van voedingsionen (vooral meststoffen) afkomstig van de aangrenzende gronden. Het kanaal zelf kan nauwelijks door inspoeling van meststoffen verrijkt worden, omdat het ingeklemd ligt tussen twee vrij hoge zandwallen, begroeid met eik, berk en ratelpopulier. Op plaatsen, waar een dergelijke zijslot in het kanaal uitmondt, vinden we uiterst interessante contactsituaties tussen voedselarm en voedselrijk water. In stroomafwaartse richting van zulk een lozingspunt worden de toegevoerde voedingsionen door de aanwezige waterplanten vegetatie geleidelijk opgenomen, (planten, die in relatief voedselrijke wateren thuishoren), waarna we na enkele kilometers weer de oorspronkelijke in vrij voedselarm water thuishorende waterplantenvegetatie zien verschijnen. Dergelijke overgangen (gradient-situaties) zijn in Nederland vanwege de nivellerende invloeden van ruilverkavelingen, intensiever grondgebruik, de voortschrijdende watervervuiling e.d. zeer zeldzaam geworden. Waterplanten, die kenmerkend zijn voor vrij voedselarm (mesotroof) water, zijn tengevolge hiervan in de meest lijnvormige wateren verdwenen en

vervangen door waterplanten, die in voedselrijke of zelfs vervuilde ecosystemen thuishoren. In het Afwateringskanaal nu vinden we vertegenwoordigers van beide groepen, die ruimtelijk gezien geleidelijk in elkaar overgaan, waarbij de voedsel-armere component overheerst.

Om concreet te worden: in de meer voedselarme gedeelten van het kanaal overheersen waterplanten als vlottende bies, drijvend fonteinkruid, canadese waterpest, drijvende waterweegbree, naaldwaterbies, terwijl plaatselijk teer vederkruid, duizendknoop fonteinkruid en pilvaren tot dominantie komen.

Pilvaren
Pilularia globulifera

Van deze planten is het watervarentje pilvaren uiterst zeldzaam in ons land. In het kanaal bedekt dit iele plantje op een plaats waar voedselarm en voedselrijk water met elkaar in contact komen tientallen vierkante meters. Waarschijnlijk is dit de grootste groeiplaats van deze soort in ons land. Van de overige hierboven genoemde soorten zijn de meeste tegenwoordig vrij zeldzaam tot zeldzaam. Mij zijn geen voorbeelden van lijnvormige wateren bekend, waar deze soorten over zulke grote afstanden (kilometerslang) samen voorkomen. Ook de bekende kanalen uit het Peelgebied kunnen zich wat dit betreft niet met het Afwateringskanaal meten.

In de meer voedselrijke gedeelten van het kanaal, gaan andere planten domineren, zoals liesgras, drijvend fonteinkruid, sterrekroos en watergentiaan (van de laatste soort is dit de enige bekende vindplaats in geheel Limburg). Deze overgangssituaties komen ook

chemisch en in de samenstelling van de macrofauna van het kanaal tot uiting. Deze fauna bestaat voor een deel, zoals op grond van de in ruimte en structuur sterk gevarieerde waterplantensamenstelling reeds te vermoeden was, uit zeldzame soorten. Hiervan kunnen o.a. de oppervlaktewantsjes *Hebrus ruficeps* en de pas sinds 1962 uit ons land bekende *Microvelia umbricola* genoemd worden. Verder werden de beschermde vissen kleine modderkruiper en biermje aangetroffen. Het zou te ver voeren om op alle aangetroffen dieren in te gaan. Het rapport, waarin al deze dieren worden genoemd met de titel " Een hydrobiologisch onderzoek naar de macrofauna en de hogere waterplanten van een aantal wateren in Noord-Limburg " is op aanvraag verkrijgbaar op Afdeling Aquatische Oecologie, Toernooiveld, Katholieke Universiteit Nijmegen. Deze afdeling heeft nu twee jaar op rij excursies voor doctoraalstudenten naar het Afwateringskanaal georganiseerd, omdat dergelijke unieke uit educatief oogpunt zeer interessante gradientsituaties in de toch waterrijke omgeving van Nijmegen in zulk een ongeschonden toestand nauwelijks meer te vinden zijn. Een publicatie van de resultaten van dit onderzoek is momenteel in voorbereiding.

Op grond van het bovenstaande zal het duidelijk zijn, dat het graven van een visvijver in dit kanaal niet zonder negatieve gevolgen voor het aanwezige ecosysteem zal zijn. In elk geval zal ter plaatse en stroomafwaarts van deze visvijver een gedeeltelijke vernietiging van dit ecosysteem optreden. Het inlaten van zeer voedselrijk water van slechte kwaliteit, dat indirect van de Maas afkomstig is via de Noordervaart zal ongetwijfeld op het gehele uitgebalanceerde ecosysteem een nivellerende, catastrofale, irreversibele uitwerking hebben, die op grond van de belangen (een visvijver voor de plaatselijke visvereniging) niet verantwoord lijken ten opzichte van de grote natuurwetenschappelijke waarden.

In de tweede brief ³⁾ preciseert drs. H. Cuppen het karakter van genoemd traject nader. Daarna geeft hij een duidelijk beeld van de wijze waarop realisatie van de visvijver zal leiden tot een

onherstelbare beschadiging van dit milieutype. Tenslotte adviseert hij het gemeentebestuur van Helden naar een andere locatie voor de visvijver uit te zien.

Op grond van onze studie bleek, dat het gedeelte vanaf de monding van de Snepheiderbeek tot ca. 500 m. na de uitmonding van de Schorfkoelerbeek waterplantenvegetaties herbergde, die in ons land en de ons omringende landen zeer zeldzaam zijn. De samenstelling van deze waterplantenvegetaties in de gegeven gradiëntsituatie in dit kanaalgedeelte wordt waarschijnlijk nergens meer in Nederland in zo'n gave vorm aangetroffen.

Chemische metingen toonden aan, dat deze gradiënt veroorzaakt wordt door een verandering van de ionenhuishouding in water en bodem van dit kanaalgedeelte, die gedeeltelijk beïnvloed wordt door de aan- of afwezigheid van bomen op de oevers (factoren beschaduwing en bladval). De beperkende factoren voor het ecosysteem (levensgemeenschap) van dit kanaalgedeelte zijn de lage gehalten aan nitraat en fosfaat in het water gedurende de zomer, wanneer de Snepheiderbeek nauwelijks of geen water aanvoert. Met dit gegeven komt het meest kwetsbare punt in de ionenhuishouding van het begin van het Afwateringskanaal boven water.

De aanleg van de geplande visvijver treft op dit punt de achillespees van dit unieke kanaalgedeelte (vanaf monding Snepheiderbeek tot ca. 500 m. na monding Schorfkoelerbeek). De verhoging van het waterpeil tot ca. 30.25 m. boven N.A.P. ten behoeve van de geplande visvijver in het boven de monding van de Snepheiderbeek gelegen deel van het Afwateringskanaal, dat gevoed zal moeten worden met het licht vervuilde zeer voedselrijke water uit de Noordervaart, dat indirect uit de Maas afkomstig is, zal de volgende veranderingen teweegbrengen:

a. Ten gevolge van lek of lozingen (zie brief Waterschap "Midden-Limburg") van de in de afsluitingsdam aan te leggen afsluitbare duiker, veroorzaakt door geplande of ongeplande (vandalisme, technische gebreken, slijtage) menselijke handelingen en door

voedselrijke kwel (lek, zoals het waterschap "Midden-Limburg" aangeeft) zal het voedselarme tot matig voedselrijke water van het stroomafwaarts van deze dam gelegen kanaalgedeelte op een dusdanige manier verrijkt worden (met name verstoring van fosfaat- en nitraatgehalten gedurende de droge periode), dat het uiterst waardevolle ecosysteem volledig zal verdwijnen en vervangen zal worden door een uniform systeem, dat in Nederland heden ten dage zeer algemeen voorkomt en kenmerkend is voor voedselrijke wateren.

b. In het gunstigste geval (even ongunstig), wanneer deze duiker niet gerealiseerd zal worden, zal toch, vanwege voedselrijke kwel (een fenomeen, dat goed te zien is op een aantal plaatsen in de Mariapeel) door de dam en het aan de Snepheiderbeek en wellicht ook het aan de overzijde van het kanaal gelegen zandlichaam enerzijds en het in de Snepheiderbeek terecht komend knelwater anderzijds, hetzelfde uiterst waardevolle ecosysteem tengevolge van een proces van sluipende eutrofiering (alleen de factor tijd wordt verlengd) verdwijnen en plaats maken voor het reeds genoemde systeem, dat kenmerkend is voor voedselrijk water.

Samenvattend kan dan ook op grond van het verrichte onderzoek en bovenstaande beschouwing, geconcludeerd worden dat:

1. De door u geplande visvijver in het Afwateringskanaal op grond van milieutechnische bezwaren, zoals ook gesteld in mijn brief d. d. 18.3-1978, onaanvaardbaar is.
2. Het toch doorvoeren van de in uw brief d.d. 30-3-1978 aangegeven werkzaamheden een onherstelbaar verlies van een uiterst waardevol ecosysteem zal betekenen.
3. Het Afwateringskanaal, gezien de aangetoonde waarden, de bestemming van natuurreservaat verdient.

Om deze reden willen de mede ondertekenaars en ik de gemeenteraad, burgemeester en wethouders van de gemeente Helden onveranderd adviseren om een andere plaats voor de geplande visvijver te zoeken en de mogelijkheid te onderzoeken om het

Afwateringskanaal tot natuureservaat te verheffen. Het ligt in de bedoeling om de tijdens het onderzoek van het Afwateringskanaal verzamelde gegevens te zijner tijd te publiceren.

Slot

Het gemeentebestuur was gevoelig voor de onderbouwde argumentatie van drs. H. Cuppen en de zijnen. Daarmee is deze briefwisseling en de daarop gebaseerde politieke beslissing een fraai voorbeeld van directe invloed van wetenschappelijke kennis op het beleid op lokaal niveau. Een dergelijk directe beïnvloeding is niet wettelijk geregeld en misschien is dat ook wel niet mogelijk. Individuele betrokkenheid, gesteund door deskundigheid is vooralsnog een beslissende voorwaarde.

Leon Sauren

Met dank aan dr. G. van de Velde, aquatische oecologie Nijmegen, voor de bereidwilligheid waarmee hij mij de benodigde correspondentie en onderzoekgegevens ter beschikking heeft gesteld.

Noten:

1. Brief van het Waterschap "Midden- Limburg" aan het College van Burgemeester en Wethouders der gemeente Helden, d.d. 15 juni 1977.
2. Mededeling in een brief van Burgemeester en Wethouders aan drs. H. Cuppen, d.d. 30 juni 1978.
3. Brief van drs. H. Cuppen aan Burgemeester en Wethouders der gemeente Helden d.d. 17 april 1978.

Uit Rondom het Leudal

De volgende Kijk Op verschijnt 1 jan 2001
Kopij hiervoor kunt u op diskette en/of papier
vóór 1 december 2000. Inleveren bij Sytske Venstra.

ADRESSEN BESTUUR EN WERKGROEPEN

Voorzitter:

Math Ghielen, Schoutenring 14, 5981 DS Panningen
Tel: 077-3074939

Secretaris, Vogelwerkgroep en PR:

Peter Maessen, Dorpstraat 89, 5993 AM Maasbree
Tel: 077-4653761 ivnmaessen@home.nl

Penningmeester, Redactie Kijk Op en Ledenadministratie:

Sytske Venstra, Hoekerstraat 9 B, 5987 AN Egchel
Tel: 077-3060791

Bestuurslid:

Wim Maassen, Koetsiersweg 8, 5988 CN Helden
Tel. 077-4661770

Bestuurslid:

Jan Stevens, St. Lambertusstraat 17, 5988 EE Helden
Tel. 077-3076232

Jeugdwerkgroep:

Angelique Leunissen, Dr. Cuijpersstraat 19, 5981 TX Panningen
Tel: 0654712114

Groene Winkel:

Jo Lormans, Markt 109, 5981 AP Panningen
Tel: 077-3072285

Activiteitenwerkgroep:

Jan Jacobs. W. Crijnsstraat 7. 5988 KL Helden
Tel: 077-3077792

Landschapsonderhoud werkgroep:

Henk van Loon. Past.Knippenbergstraat 14, 5988 CV Helden.
Tel: 077-3076874

Florawerkgroep:

Toos Wilms. Zelen 38, 5981 PN Panningen.
Tel: 077-3075111

Graspieper

Grutto